ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

20 ДИНАРА 1952

Година XXIII — Број 477

Субота, 18. фебруар 1961.

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

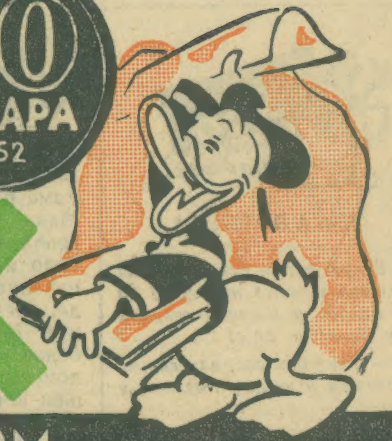

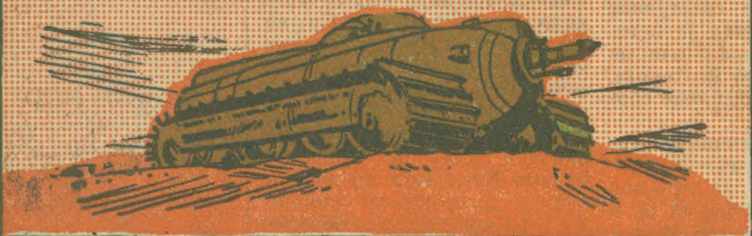

У ОВОМ БРОЈУ

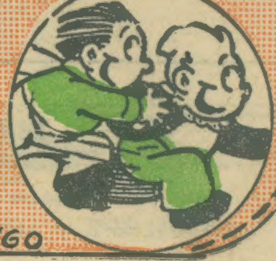

НАСТАВИЋЕ СЕ

T.6/60

НЕМА ПОВЕРЕЊА

Шиља остао без посла па отишао у једно предузеће да се понуди за магационера, али му директор рече:

— Узео бих вас, али вас не познајем и немам поверења у вас.

— Ја да не заслужујем поверење! — побуни се Шиља. — То говорите само зато што ме не познајете. Па ја сам био две године чувар једног купатила и никад га нисам употребио.

☆

БАЈА И ПАЈА

— Ми живимо да чинимо другима добро — рече једног дана у заносу чика Паја.

— А зашто и други живе? — упита га Баја.

КАД ГРАНИЦА ПРОЛАЗИ КРОЗ СОБУ

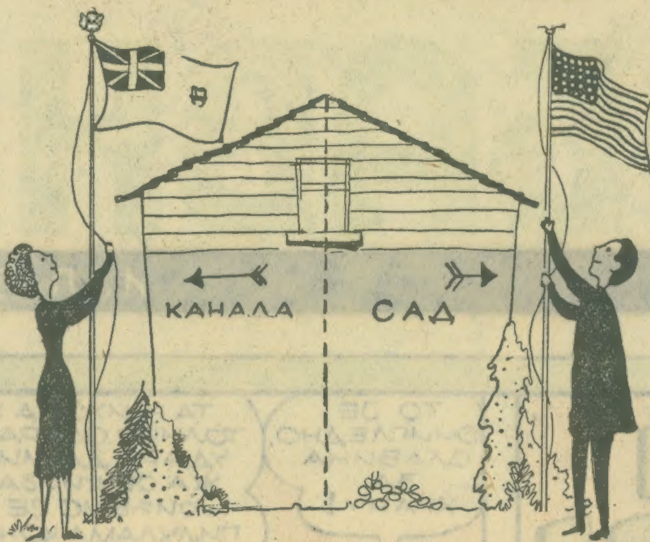

Људи који покушавају да избегну плаћање пореза вероватно су се појавили истовремено кад су и први римски скупљачи пореза кренули да од грађана Рима покупе одређени данак. Мада је таквих „савесних" грађана у историји свакако било много, случај једне Канађанке, неке Жаклине Корда, заслужује да буде поменут. Када је недавно службеник канадске телевизије дошао да наплати таксу за њен нов телевизијски пријемник, она је мирно изјавила да му неће дати ни паре и да ће свој телевизор да премести с друге стране државне границе, у Сједињене Америчке Државе, где ова такса не постоји.

Премештање телевизора било је одмах обављено, и то без по муке, јер гранична линија која дели Канаду и Сједињене Државе пресеца готово на два једнака дела дневну собу Жаклине Кордо. У ствари, она је свој телевизор само пренела с једног сточића на други.

Жаклина Кордо живи у једном од најчуднијих насеља на свету — у градићу од 2.500 становника који припада двема државама. Градић је званично подељен у два села-близанца: Рок Ајленд које припада Канади и Дерби Лајн који лежи на америчкој страни границе. Али, и поред те поделе ово насеље је јединствено и његови становници не сматрају себе ни Канађанима ни Американцима — сем кад то лични интереси захтевају. Насеље се снабдева водом из Сједињених држава док електричну струју добија из Канаде. У насељу се славе национални празници обе државе, сви становници носе уза се и амерички и канадски новац и готово сви говоре и француски и енглески.

Закони и прописи донесени у Отави и Вашингтону често имају у „селу-близанцима" чудне одјеке и обрте. Кад је Жаклина Кордо пре неколико година била у посети код неких рођака у Монтреалу у Канади, понела је отуд једног папагаја. На уласку у њен стан канадски погранични органи упозорили су је да је уношење папагаја у Сједињене Државе забрањено. Амерички део њеног стана чине једна соба за спавање, трпезарија и половина дневне собе, док су друга половина дневне собе, друга соба за спавање, кухиња и нузпросторије у Канади. Желећи да задржи свог папагаја а да се ипак не огреши о закон, она је одлучила да га држи у својој „канадској" кухињи.

Међутим, две године касније папагај је изненада престао да говори и звижди. Жаклини Кордо се учинило да је папагају потребна промена и да ће се он боље осећати у сунчаној трпезарији. Али, то је значило да папагаја треба пренети преко границе, на „страну" територију. Због тога се она обратила америчким санитетским властима за дозволу да свог папагаја Поли пренесе из кухиње у трпезарију. Дозволу је добила после свестраног прегледа, и тек кад је ветеринар утврдио да Поли не болује од болести пситакозе, папагај је смео да пређе границу.

Неким становницима „села-близанаца" граница пролази кроз собу за спавање тако да они, преврћући се у постељи, по неколико пута у току ноћи оду у иностранство и врате се. Кад су једном због епидемије шапа Сједињене Државе забраниле увоз млека и млечних производа из Канаде, један грађанин нашао се у великој муци. Наиме, све намирнице он је куповао у Канади, па и млеко. Пошто је већ годинама имао навику да увече, пре спавања, попије шољу млека, и то у постељи коју гранична линија дели на двоје: узглавље му је у Америци, а подножје постеље у Канади, забринуо се да не дође због тога у сукоб са прописом о забрани увоза млека. Кад се са овим проблемом обратио пограничним властима, један службеник му је дао соломонски савет: да привремено промени начин спавања и да јастук са узглавља премести у подножје постеље. Тако ће и даље моћи да у постељи пије своје млеко а да ипак не прекрши забрану.

Гранична линија пресеца и месну библиотеку: улаз и читаоница налазе се у Сједињеним Државама, док је магацин с полицама за књиге у Канади. Једном се догодило да је неки крадљивац кога је гонила америчка полиција утрчао у библиотеку и сакрио се између полица с књигама. Полицајци су га ту нашли и ухапсили али су га убрзо морали пустити кад је његов адвокат изјавио да амерички полицајци немају права да врше хапшења на канадском „тлу".

Американац Џон Теплин био је први насељеник села-близанаца. Године 1796. он је сазидао кућу у близини границе мислећи да је његов плац у Сједињеним Државама. Касније, кад се утврдило да се кућа налази на канадском земљишту, њему није ни падало на ум да се сели. Око Теплиновог дома убрзо су никле нове куће које су подизали како Американци тако и поданици Велике Британије не водећи рачуна о граничној линији. Тако је израсло насеље познато под именом села-близнака.

Највећа криза у историји овог иначе сложеног насеља наступила је 1812. године кад су Сједињене Државе заратиле с Великом Британијом. У почетку је изгледало да ће сусед морати да се бори против суседа, али су градски оци америчког и канадског дела насеља донели историјску одлуку: без обзира каква наређења буду стигла из Лондона или Вашингтона, грађани Дерби Лајна и Рок Ајленда неће дићи оружје један на другог. Становници насеља једноставно ће се правити као да рата и нема.

ЗАТВОРИ КЛАВИР

— Хтела бих да учиним неку нарочиту почаст Шопену, па смишљам шта да одсвирам — рече Олива седајући за клавир.

— То је бар просто. Затвори клавир — добаци јој Попај.

☆

НИЈЕ БИЛО

Оптужили Перу Ждеру да је узео туђ аутомобил и возао се по граду.

— И тако ви под старе дане то радите — прекорева га судија.

— Шта бих друго могао да радим. Када сам ја био млад аутомобила још није било.

Ripley's Веровали или не!

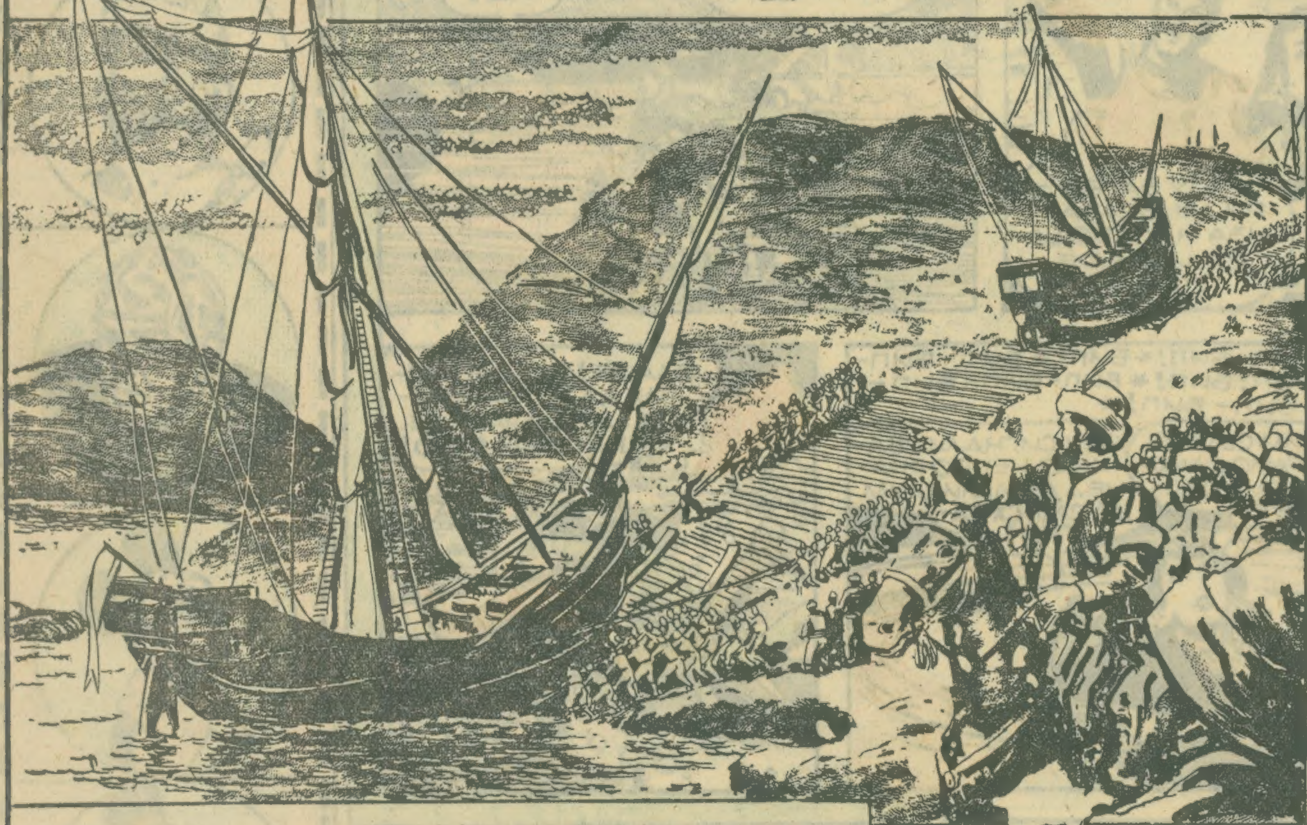

ТАНСЕН
НАЈПОЗНАТИЈИ ПЕВАЧ У ИСТОРИЈИ ИНДИЈЕ ДОБИО ЈЕ САМО ЗА ЈЕДАН КОНЦЕРТ НА ДВОРУ ВЛАДАРА АКБАРА ВЕЛИКОГ НАГРАДУ ОД БЛИЗУ 3 МИЛИЈАРДЕ НАШИХ ДИНАРА

ФЛОТА ПРЕКО БРДА
ЈЕДНА ТУРСКА ФЛОТА ОД 72 ГАЛИЈЕ КОЈА ЗА ВРЕМЕ ОПСАДЕ ЦАРИГРАДА НИЈЕ МОГЛА ДА УПЛОВИ У ЗАЛИВ ЗЛАТНИ РОГ ЈЕР ЈЕ ОВАЈ БИО ЗАТВОРЕН ЛАНЦИМА БИЛА ЈЕ ПРЕБАЧЕНА У МРАМОРНО МОРЕ, НА ДРУГОЈ СТРАНИ ПОЛУОСТРВА, СУВИМ — ***ПУТЕМ ДУГИМ 5 МИЉА КОЈИ ЈЕ БИО НАЧИЊЕН ОД ДАСАКА НАМАЗАНИХ ОВЧИМ ЛОЈЕМ*** (1453)
ТАЈ ПУТ ЈЕ ДАНАС МОДЕРНА УЛИЦА У ИСТАНБУЛУ И ЗОВЕ СЕ БУЛЕВАР ГАЛИЈА

ЧИТАВО СЕЛО РАНСВИК (ЕНГЛЕСКА)
СКЛИЗНУЛО ЈЕ У МОРЕ 1669 ГОДИНЕ.
— А ИПАК НИЈЕДАН СТАНОВНИК НИЈЕ НАСТРАДАО У ВРЕМЕ КАТАСТРОФЕ СВИ ЖИТЕЉИ БИЛИ СУ НА НЕКОМ ПОГРЕБУ У СУСЕДНОМ СЕЛУ

ANABLEPS — АМЕРИЧКА ТРОПСКА РИБА ИМА ОЧИ С ***БИФОКАЛНИМ СОЧИВИМА***

КРАВА
КЕЈ КИТС ИЗ ОЛБЕКВЕРКА (САД)
РАДО ПИЈЕ КОКА-КОЛУ И ТО ИЗ ФЛАШЕ

КЉУЧЕВИ ОД КУЋЕ
КОЈИ СУ СЕ У 15 ВЕКУ ПРЕДАВАЛИ НЕВЕСТАМА НА ДАН ВЕНЧАЊА ИМАЛИ СУ ГОРЊИ ДЕО ИЗРАЂЕН У ОБЛИКУ СРЦА

О свему помало

АНТАРКТИК И МАРС

Смели истраживачи Антарктика непрекидно воде борбу са суровом природом: у тако тешким климатским условима људи се никад раније нису налазили. Јер, Антарктик је царство леда у коме бесне дуготрајне снежне буре. Ваздух је разређен — Антарктик је високопланински континент — а мразеви се спуштају до минус 88,3 степени. То је најнижа температура коју је човек забележио. На њој се смрзава бензин, а челик постаје ломљив...

Истраживања која се врше на Антарктику обогаћују наше знање о „кухињи времена“ наше планете, помажу да се постављају тачније временске прогнозе, до-

приносе развијању читавог низа научних грана: географије, геологије, геофизике, климатологије и других. Али, значај систематских антарктичких експедиција тиме се не исцрпљује. Огромно искуство које научници тамо стичу можда ће помоћи будућим астронаутима при њиховим првим корацима по освајању Марса.

Клима на Марсу у многоме је слична антарктичкој: и на њему су за време зиме температуре од 50 до 80 степени испод нуле. Постоји чак и једна хипотеза да је читава ова планета покривена дебелим слојем леда. У сваком случају, једно од првих брига „марсовских експедиција“ биће борба с хладноћом. Тада ће астронаутима добродоћи многе навике и мали практични проналасци одважних освајача Антарктика.

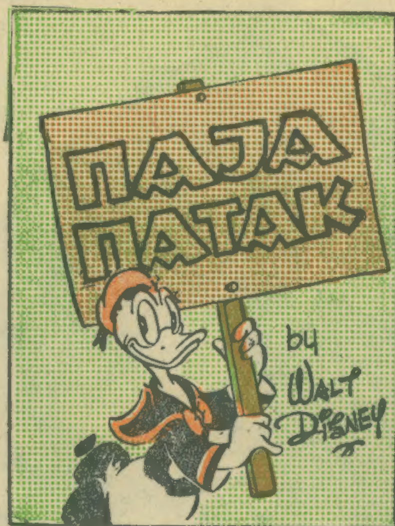

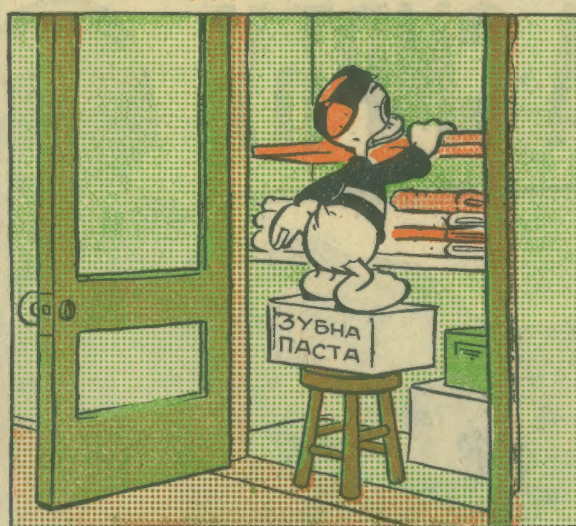

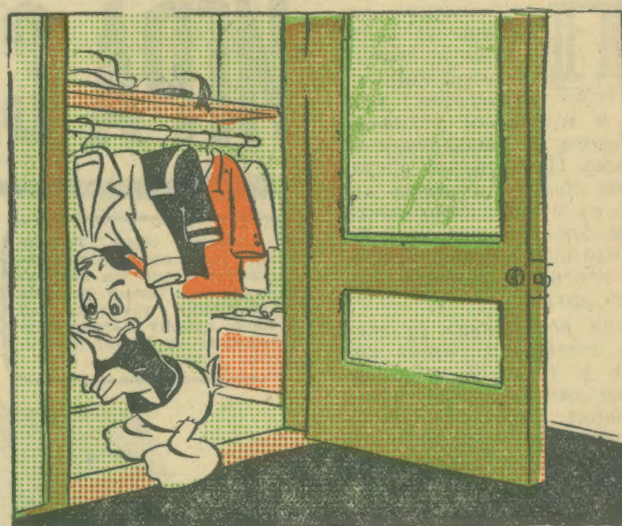

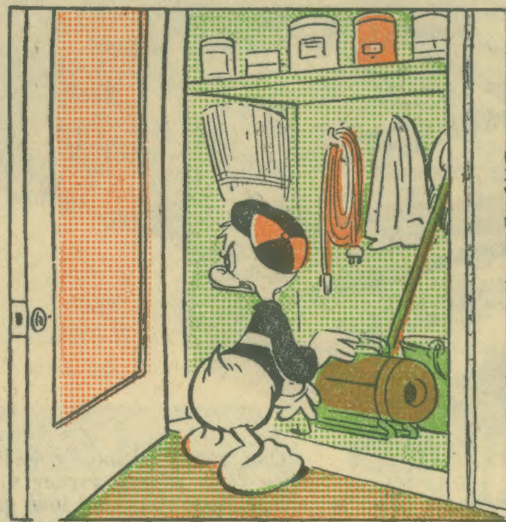

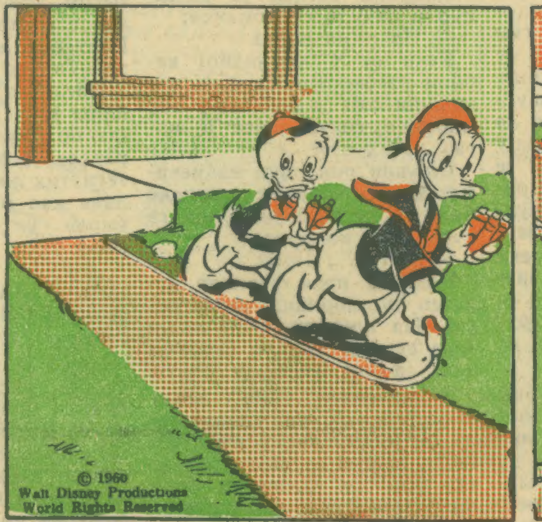

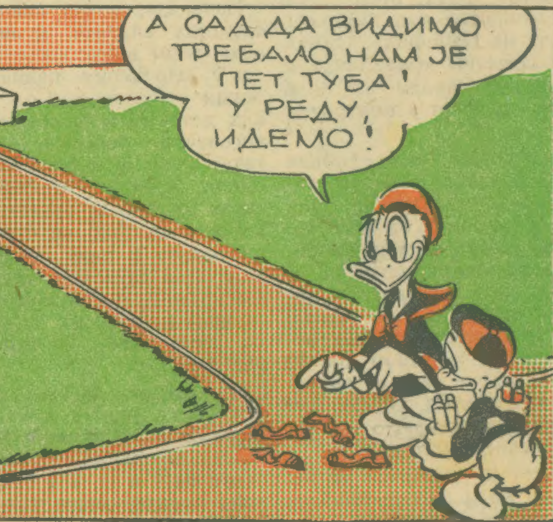

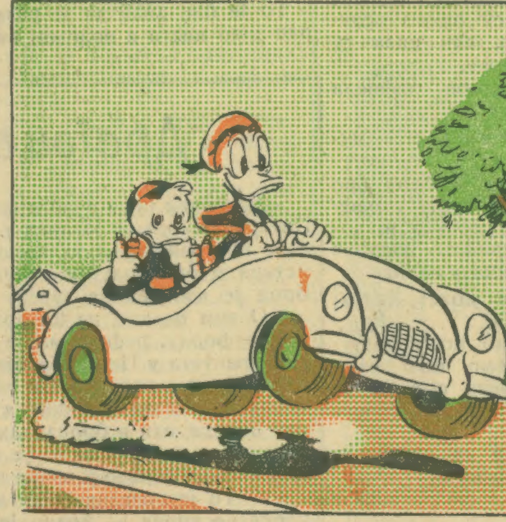

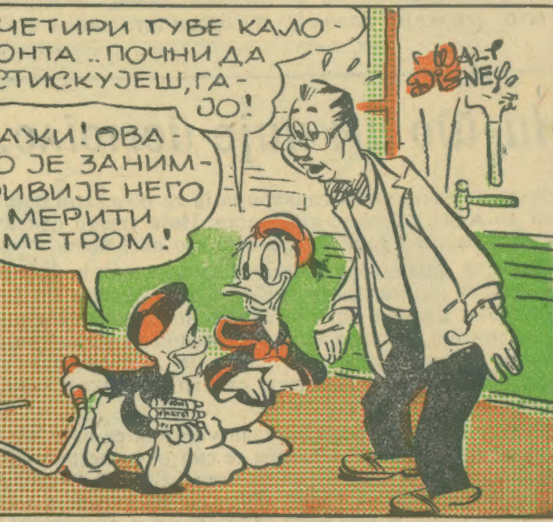

КАМЕЊЕ МЕЊА БОЈУ

Сјај и боја драгог камења нису постојани. Право драго камење често на светлости избледи: смарагди и топази постају блеђи, а жућкасти фенакит понекад за свега месец дана постаје безбојан и чист као вода.

Давно још пронађени су начини помоћу којих је спречавано губљење боје драгог и полудрагог камења... па

чак и за мењање њихових боја. Још пре 2.000 година Грци и Римљани прерађивали су корналин, провидни полудраги камен боје меса, и ахат. На пример, они су ахате неколико седмица кували у меду, затим их испирали чистом водом, и на крају их кували још неколико часова у сумпорној киселини. На тај начин добијали су лепо камење са црним пругама — оникс. На сличан начин и данас се добијају зелени, црвени, плави и жути пругасти ахати.

Становници Урала мењали су некад боју сурих топаза тиме што су их пекли у хлебу добијајући драго камење са златастим одсјајем. На исти начин мењали су и боју аметиста.

Данас научници мењају боју украсног камења савршенијим методима користећи радијумске зраке или кварцне лампе. Помоћу њих плавосиви сафир постаје жут, ружичасти топаз — наранџаст, а нежнољубичасти кунцит — зелен.

ЗАШТО ПТИЦЕ ПЕВАЈУ

Љубитељи птичјег певања одавно су приметили да се песме птица једне исте врсте али из разних места „становања“ разликују једна од друге. Тако на пример, славуји у једном крају једне земље не певају сасвим исто као њихови сродници из друге покрајине. Темпо, боја и карактер песме зебе са Кавказа и са Балкана веома се разликују. Чак и у једном истом крају међу славујима, зебама, сеницама и шевама наилази се на мање или више „талентоване“ певаче. Арије талентованих певача истичу се лепотом и јачином звука.

Кад наступи време да се хране и васпитавају птићи, птице све мање и слабије певају да би понекад сасвим престале. Али зато птице почињу у то време да пуштају нарочите крике: кокошка квоче дозивајући своје пилиће, дроздови громко „чегрћу“, птићи уплашено пијучу. Шумска шљука и јаребица нарочитим сигналима за узбуну опомињу своје птиће да се приближава опасност.

У московском зоолошком врту збио се необичан догађај. Једна обична дивља пловка која сама није положила јаја, отерала је с гнезда риђу дивљу пловку и уместо ње извела пловчиће. Међутим, млади уопште нису разумевали њен „језик“ и нису се окупљали на позив своје „помајке“. Пловка се љутила, јурила их, скупљала али без много успеха. Једном су поред њеног дома наишли риђи плован и риђа пловка и проговорили пловчићима на „рођеном“, њима познатом „језику“. Пловчићи су се одмах одазвали, напустили су помајку и више се нису вратили. Отада су живели поред нових родитеља.

Тајне „језика птица“ још чекају да буду одгонетнуте.

ДВАНАЕСТ ЗРНА БИСЕРА

Композитор Корнелије Станковић, Србин из Будима, по коме једна музичка школа у Београду већ више деценија носи име, био је музички школован у Пешти и Бечу. Он је са поносом говорио „наш народ са својим појањем далеко стоји испред других народа“.

После познанства с Вуком у Бечу, у дугим разговорима са њим, сазнао је за његово неизмерно интересовање за наше народне умотворине а нарочито песме. Али те песме су сем речи садржавале и мелодију. То је било ново поље рада за композитора Станковића и он се оријентише у томе правцу.

Путовао је по Војводини и Србији и бележио народне мелодије од којих је створио збирку „Српске народне песме“ и издао је у Бечу 1855—65. У овај свој посао био је готово заљубљен па је тврдио да су тих дванаест песама — дванаест зрна бисера са драгоценог низа народних мелодија изабраних у народу. Зато ове мелодије није обрађивао него их само бележио да се „сачувају од заборава“, да остану онакве како их је наш народ певао.

Као диригент Београдског певачког друштва, уз подршку и помоћ сликара Стеве Тодоровића (који је израдио и његов портре, сада у Народном музеју у Београду), успевао је да те песме и поред отпора извесних конзервативних чланова хора, увежба и изводи на концертима.

ИГРА СА СМРЋУ

Официр Џорџ Гринер који је за време рата учествовао у многим акцијама на Пацифику описује узбудљиве тренутке из борбе између његове подморнице и једног јапанског разарача.

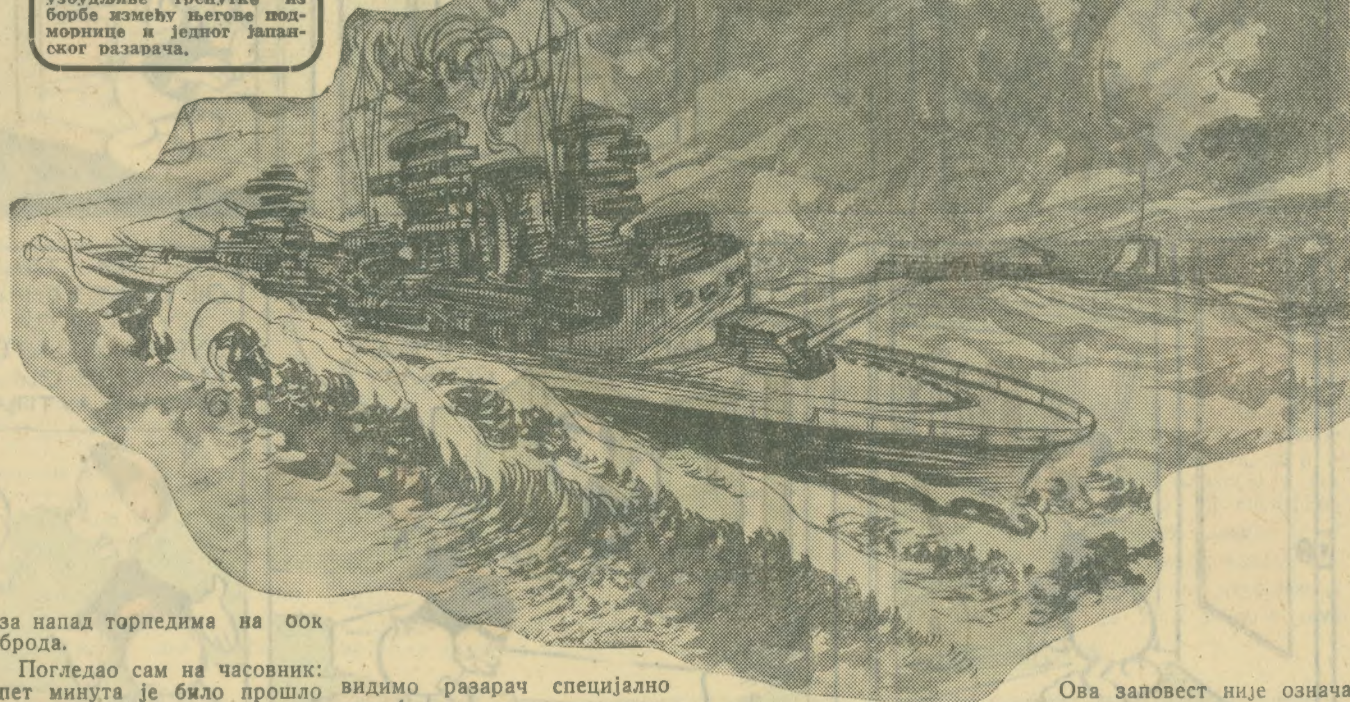

Пловили смо са специјалним задатком: да потапамо јапанске бродове који су снабдевали храном и муницијом усамљене гарнизоне на пацифичким острвима. При ранијим операцијама обично бих видео далеко на пучини само таман обрис брода и дим када би торпедо погодио циљ. Али овом приликом доживео сам нешто друго.

Наша подморница је пловила површином океана који је у тропској ноћи изгледао као бескрајна равна површина. Користили смо ово време да се батерије обнове и да људи удахну свеж ваздух.

Крај мене се налазио официр Кипер. Био је то један од најбољих осматрача које сам познавао. Њушио је као ловачки пас док би пажљиво осматрао хоризонт.

— Нигде ових жутих ђавола, — рекао сам да бих прекинуо ћутање.

— Зар још не знаш да се ђаволи појављују кад им се најмање надаш — примети Кипер.

Таман сам заустио да му нешто испричам о Бруклину, а он прекиде певушење и тихо рече:

— Дим на хоризонту!

Напрегао сам очи да прозрем тропску ноћ обасјану месечином. На хоризонту сам заиста угледао нејасну силуету брода. Кипер се ни овог пута није преварио, помислио сам. Заслужује да га по завршетку рата предложим за одликовање као најбољег трагача на Пацифику. Одмах сам обавестио команданта о непознатом броду и брзо смо се спустили у контролну кабину.

Осматрањем смо добили ближе податке о непријатељу. Био је то теретни брод класе Ксио Мару од 6.500 тона. Сат и по смо још пловили по површини, пратећи из далека брод и чекајући повољан тренутак за напад. Брод је пловио у југоисточном правцу брзином од 12 чворова на час, али се повремено заустављао. Одмах нам је било јасно зашто — чекао је своју пратњу.

Издато је наређење да заронимо. Када смо се приближили циљу учинили смо заокрет у лево, како бисмо имали што згоднији положај за напад торпедима на бок брода.

Погледао сам на часовник: пет минута је било прошло пола ноћи.

ТАЈАНСТВЕНИ ЗВУЦИ

Изненада, преко наших ослушних апарата, чули смо неке чудне звуке. Јављали су се у одређеним размацима. Звуци су допирали од звучних детектора. Знали смо да трговачки бродови немају такве уређаје и било нам је одмах јасно да то неки разарач из пратње пушта звучне сигнале. Ако се ови звуци одбију о неку препреку — у овом случају о труп наше подморнице, и његови ослушни апарати их региструју, непријатељ ће моћи да нас открије.

Не желим да употребим реч страх, јер га никад нисам осетио, али како су ови злослутни звуци почели да откуцавају и ја, а и сви чланови посаде, имали смо осећај ужасне усамљености, као да смо слепи, незаштићени, поготово што нисмо могли да видимо разарач специјално сграђен да потапа подморнице, који нас је у овом тренутку тражио.

Алармни сигнал је одјекнуо и зачула се команда:

— На своја места.

Речи су у командној кабини изговорене тихо, али у тишини која је владала у под морници, сваки човек је могао да их чује.

Спољни поклопци на цевима за избацивање торпеда били су подигнути. Онда се чула нова команда:

— Ватра... Први.

Када је први торпедо излетео подморница се затресла. На нову команду полетела су још два, уз страшан хук, својом путањом смрти.

Торпедовали смо десну страну брода, али управо тада он је скренуо у лево, изгледа сасвим случајно, јер до тле још ни трговачки брод ни разарач нису били открили присуство наше подморнице. Звучни таласи одаслати са разарача нису, значи, још успоставили везу с нама, него је он само и даље истраживао читаву област. Па ипак он је могао да нас ухвати сваког тренутка јер ми нисмо знали где се он налази.

Сва три торпеда су промашила циљ.

Али заокрет који је моментално спасао брод од погодака, значио је уједно и његову пропаст, јер је толико заокренуо да смо се ми нашли у близини његовог прамца.

— Торпедо... Четврти!

Опет је подморница задрхтала и ми смо чекали. Пут торпеда требало је да траје минут и 20 секунди. То је кратко време, али у овим напетим тренуцима ишчекивање је изгледало као вечност. Перископ је био увучен и утолико нам је било теже.

Погледао сам око себе. Тишина коју је нарушавало само брујање машине, уоквиравала је чудан призор: затегнутих лица људи су изгледали као окамењене фигуре, умрли у напетом ишчекивању.

„ЗАЧАРАНА" ПОДМОРНИЦА

Буум!!!

Прво је одјекнула громогласна експлозија. Њу је пратио низ мањих које као да су смењивале једна другу. Звуци су верно репродуковали слику поготка торпеда у труп брода. Прву експлозију смо јасно чули кроз оклоп наше подморнице; оне мање дошле су преко ослушних апарата, али ипак су биле сасвим јасне.

Погодак једног торпеда био је довољан.

— Перископ напоље! — чула се команда.

Видело се да је брод био јако нагнут на једну страну и за неколико минута је потонуо. Али јапански разарач се устремио право на нас.

— Перископ доле! Хватај дубину!

Заронили смо покушавајући да досегнемо што већу дубину. Желели смо да се што пре удаљимо са овог места.

— Припреми се за напад дубинским бомбама!

Ова заповест није означавала само измену стратегије, већ и нешто друго, још важније у оваквим тренуцима. Сваки део машине који је изазивао било какву буку или шум, морао је да буде искључен. Вентилатори су престали да раде, крманоши су искључили електричне моторе и прешли на ручне. Поклопци на цевима за избацивање торпеда и на отворима за вентилацију били су затворени. Топлота загрејаних машина почела је сабласно да се шири кроз одељења. Ваздух је био тежак. Личили смо на неку уклету подморницу. која мора вечно да лута по дубинама океана.

А тада, док смо још брже ронили хватајући дубину, чак пре него што смо психички били припремљени за то, дошао је први напад дубинским бомбама.

У СРЦУ ОКЕАНА

То је био знак да је разарач знао место и положај наше подморнице. Сада смо могли јасно да чујемо пропелере разарача како брује изнад нас. А затим преко прислушних анарата чули смо туп пљусак: први товар дубинских бомби био је бачен на нас.

Приликом експлозије дубинска бомба ствара три врсте буке: прво одјекне кратак прасак, онда као да је милион секира ударило у оклоп подморнице, и на крају долази звук сличан шуму великог водопада. Близина бомбе оцењује се по овим звуцима.

Једна дубинска бомба експлодирала је врло близу. Одјекнуо је онај стравични кратак прасак. Сијалица изнад моје главе се зањиха. Потрес је личио на онај када човек, свестан да је остао жив после судара аутомобилом, тражи одмах повреде на телу. Јапански разарач је бацио око 12 дубинских бомби пре него што смо почели, ронећи све дубље, лагано да се удаљавамо од њега. Када смо били читаву миљу далеко испловили смо на површину. Али са разарача су нас опазили и игра се наставила.

Приметили смо на хоризонту да је почела олуја и наша подморница се пуном паром упутила ка овој природној заштити. Невреме је у оваквим ситуацијама, нарочито ноћу, могло да буде спас, јер услед слабе видљивости, иако испловимо — остајемо непримећени и звучни детектори на разарачу онда не служе ничему. Сем тога могли смо да развијемо већу брзину него под водом и да брже побегнемо. Само, када подморница плови по површини она оставља за собом светлуцав траг (у неким областима Пацифика човек може усред ноћи да чита новине на палуби), али киша која је почела да пада заметнула је и њега.

Јапанци су били кивни на нас. Нису хтели да оставе плен који им је био на домаку.

Наш план је ипак успео. Да бисмо заварали траг улетели смо у најжешћи ковитлац буре и мењајући одмах курс изашли смо на другу страну. Поновили смо то неколико пута, а после једног таквог маневра, док се јапански разарач вртео по узбурканом мору, ми смо им измакли.

Ни то им није помогло...

Врло су ретки били сликари који су почетком овог века могли да живе од своје уметности. Није тешко открити да су некада највећи сликари били бедно награђени.

Познати француски сликар Гил уступио је пре нешто више од 200 година своја најбоља дела једном кројачу за бедну своту. Славни Вато је код једног сликарског посредника радио од јутра до мрака а зарађивао једва три ливре недељно. Своме власуљару давао је две слике за једну перику. Најславнији шпански сликар Веласкез зарађивао је само 7.500 франака годишње.

У току целог 18. века ниједан уметник се није обогатио сликањем или вајањем. Шарден се сматрао пресрећним када је обезбедио ренту од 15.000 франака. Вајари су под Лујем XIV зарађивали 6 до 13.000 франака годишње, а најбоље плаћени уметник је био краљев архитект и надзорник градње Мансар са зарадом од 17.000 франака годишње.

*

Медаља Бастиље

Давно заборављена Медаља Бастиље била је раније највише и најлепше одликовање за једног француског патриоту. Историја овог одликовања је врло занимљива.

Када су француски револуционари срушили Бастиљу остаци озлоглашеног затвора су продати на јавној лицитацији. Купио их је неки Палој. Пошто је за везивање камења у тврђави било употребљено олово Палоју је синула на ум идеја да од њега излије медаље на којима ће бити представљено освајање тврђаве. Медаље су убрзо постале тако популарне да их је влада учинила званичним одликовањем. Тако је настао орден Палој или Медаља Бастиље, који је додељиван револуционарима и француским патриотима.

*

Боало о срећи

Велики француски писац Боало, који се родио 1636. а умро 1711, написао је на једном месту следећу мисао: „Човекова срећа је састављена од много комада, али, на жалост, понеки од њих увек недостаје."

МЕРИ ТЕМПЕРАТУРУ И ДУБИНУ

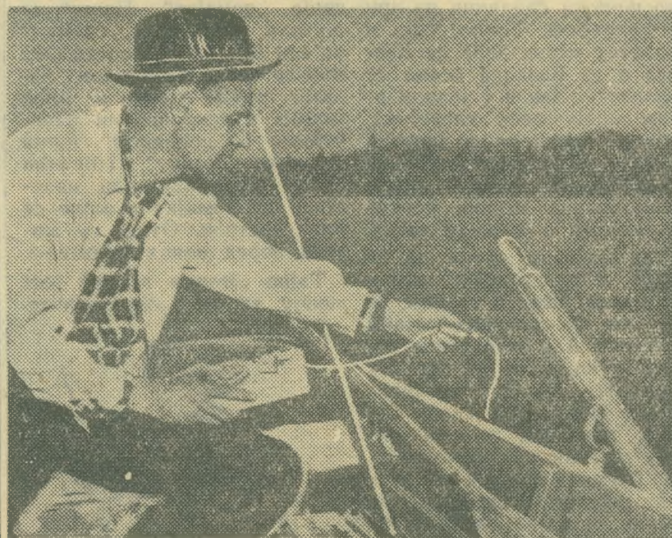

Каде се рибе налазе на већој дубини најсигурније се одређује њихов положај према нивоу воде на коме је температура најповољнија за њихов живот. Нови апарат који ради на принципу термоспрега омогућује читање тепературе на скали коју рибар држи у свом чамцу а дубину чита на жици којом се термометар спушта у воду. Уз овај нови апарат купац добија табелу најповољнијих температура за поједине врсте риба.

Драгоцен прилог

Драгоцен прилог археологији дао је њујоршки новинар Питер Рокмортон. Испред рта Гелидонија, после пуна два лета претраживања уз помоћ гњураца, пронашао је на 30 метара дубине олупину брода старог преко 3.000 година. Брод је извучен на турску обалу.

О том налазу, на 62. археолошком конгресу института у Хартфорду, реферисао је Џорџ Вис, који ради у музеју универзитета у Пенсилванији: да је брод вероватно настрадао у бури и потонуо 100 година пре тројанскког рата. На броду се налазило више од тоне метала, пре свега бакарних полуга, али и бронзаних алатки и оружја. По извесним знацима се закључује да је постојао бродски ковач који је свој посао обављао у време пловидбе.

— То је полазна тачка за упознавање бродовља из хомеровске епохе — додао је Вес. — Досад смо се морали ослањати само на литературу. Поред осталог нађени су остаци хране: кошчице маслинки, овче коске, рибље хрптењаче; разни жигови, ђинђуве, лампе од камена и печене земље и комади бродске ужади.

*

Поврће на вулканима

На Камчатки, која је позната по својим многобројним вулканима, почели су да подижу повртњаке на вулканском тлу. На падинама вулкана изграђене су терасе с топлим лејама. Недавно су из ових повртњака на крајњем истоку Совјетског Савеза добијене прве количине црног лука. По мишљењу совјетских стручњака вулканска подручја веома су погодна за гајење поврћа.

*

Најскупље крштење

Џозеф Хвајт, један амерички турист из Балтимора, који је посетио Енглеску, постојбину својих предака, стигао је пре извесног времена у Лондон. Зажелео је да посети цркву у којој је крштен један од његових прадедова, 1628. године, и затражио књигу рођених из те године. Американац Хвајт није био мало изненађен кад је поред имена детета прочитао речи: „Крштење није плаћено".

Осећајући се нелагодно, Џозеф је одмах изјавио да ће дуг да измири и замолио да му се изда потврда о исплати. Но, њега је тек чекало право изненађење. За крштење је платио 10 шилинга, али и близу хиљаду долара као интерес на интерес. То је свакако најскупље крштење у овој цркви од 1628. године до данас.

РЕТКЕ И СКУПЕ

Током јануара одржан је у Паризу Трећи фестивал птица који је привукао велик број посетилаца, нарочито омладине. Фестивалска дворана личила је на велики живинарник у коме се могло видети око 500 најнеобичнијих птица на свету. Својом лепотом, у погледу боја и облика, оне су потпуно опчиниле публику. Донете су из Француске и из зоолошких вртова многих других земаља, а задатак приређивача ове јединствене изложбе био је да обавесте посетиоце о богатству пернатих врста у природи.

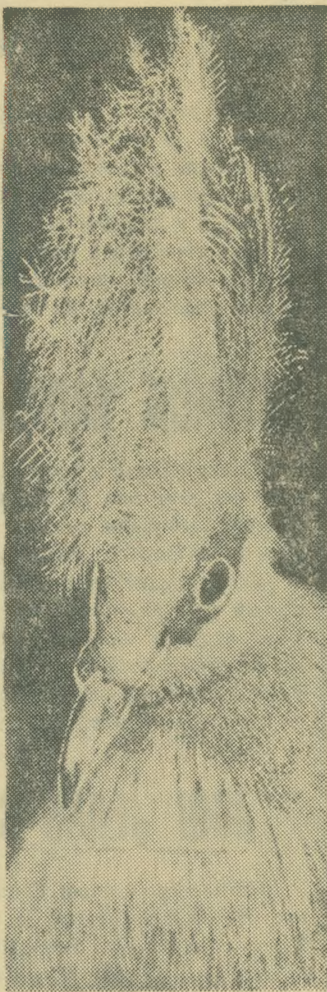
ГУРА ИЗ НУМИДИЈЕ

КАПЉА ИЗ НУМИДИЈЕ

ОРА

КАЛАОС

Било их је разних врста: бела врана, која је у ствари птица албинос, затим специјални црвендаћи и примерци ненадмашне лепоте из Хиндустана, Нове Гвинеје и Индонезије. Птице блиставог перја са Тибета које живе 20 година. Мужјак се прелива у модро-зелено-црвеном перју и цео је толико упадљив да на себе привлачи пажњу непријатеља и одстрањује је од свог гнезда у коме се готово стално налази женка, врло скромно „одевена", са младунцима. Није могућно описати изглед свих ових птица, али то што се видело на фестивалу не може се наћи ни код најчувенијих продаваца птица у великим светским центрима.

Па ипак, и оне се могу купити али преко зоолошких вртова, само што им је цена висока. На пример, шаренoперка са Тибета, док је млада и више-мање сива, стаје око 60.000 динара, а пар одраслих, кад се на њима преливају све боје, 150.000.

Птица која живи на Хималајима цени се око 100.000 динара. Јевтинији је пар жутоногих фазана из Азије који стаје око 70.000 динара, док се гура из Нове Каледоније продаје по 200.000 динара пар.

ШКОЛА У ЏУНГЛИ

Ӥ место Питоа, на самом крају света, у планинама Северног Камеруна, има школу. Само, његови ђаци морају да — цртају да би научили да читају и пишу.

Ми смо срећни, као и већина цивилизованих народа, што имамо књиге, школску таблу и учитеља који говори нашим језиком. Међутим, у месту Питоа, као и у већини старих колонија, све је много теже.

Да би стигао у школу, ђак треба да пређе шибљак настањен антилопама, мајмунима, али такође и лавовима и носорозима. Он треба да прескочи баруштину где дремају кајмани са зеленкастим очима.

А кад већ уђе у учионицу, он ту не може да научи свој језик, јер област настањују два племена: Фулби и Кирди, чији језик није разумљив осталима. Иначе, у Африци има 700 до 800 језика.

И онда ђак почиње да учи француски који му је потпуна непознат. Цртајући разне животиње малишани на њима уче како се који њихов део зове на француском језику и комбинују разне причице. Ево једне карактеристичне за њих:

„Во је био жедан и отишао на баруштину да се напије воде. Али кад је загазио мало дубље, кајман га је шчепао за ногу и повукао ка дубини. Во је покушао да извуче ногу, али кајман је јак. А и во је јак. Ко ће онда победити?"

„Во тада каже кајману: „Кајмане! Погледај сунце!" И онда, док кајман гледа сунце, во га удара копитом. И тако је во победио".

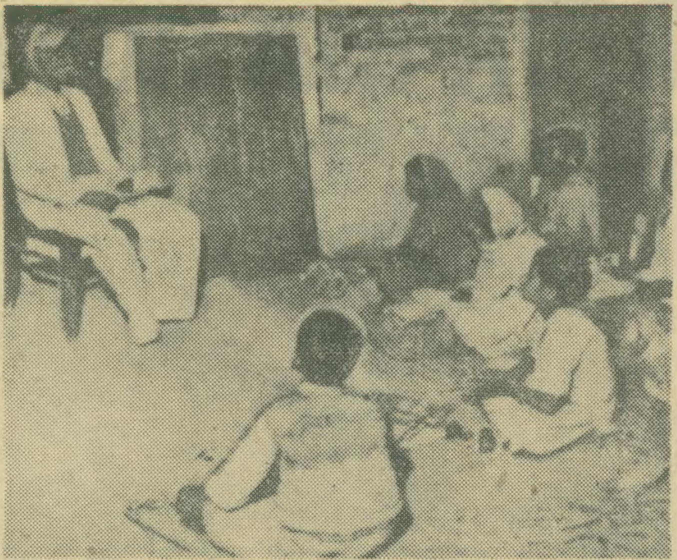
ТЕРАЈ ШАФАКАНА (Индија): НА ЧАСУ

Доцније тек деца почињу да пишу слова, а како немају никаквих писаних споменика о својој земљи, она уче историју из легенди, басни и анегдота.

У Бурми и Непалу где су школе врло ретке, ученици треба да пређу знатне раздаљине кроз џунглу пуну тигрова и змија, или чак и да иду преко планина. У Непалу постоји само један модеран пут док су други само шљунковите стазе које се пењу и до 4.400 метара висине.

Једна од земаља са најмање писмених људи је Етиопија. У њој само 4 одсто деце иде у школу. На 16 милиона становника има 150 хиљада ученика од којих су 80 одсто дечаци.

У изградњи школа учествују сами ђаци, али зграда још није довољна, потребно је створити учитеље и књиге. Често у целој школи постоји само једна књига којом се служи сам учитељ.

Компликована је обука у школама и у Индији где постоји више стотина језика. А ученик треба да научи језик, као и у Питоа, који није његов.

У Либерији постоји 28 дијалеката и један писани језик помоћу хијероглифа. Први час наставе почиње у 9 часова. Ако је то аритметика потребни су им штапићи или шљунак за рачунање. Затим пишу на коленима а онда раде ручни рад: од иловаче праве дивну грнчарију или плету. У 15 часова завршавају се часови и једини оброк добијају увече.

Док друга деца знају за реактивне авионе, ракете и бродове, милиони ових малишана остају у незнању иако би и они могли да учествују у светском прогресу.

МАНДРАК и СНЕЖНИ ЧОВЕК

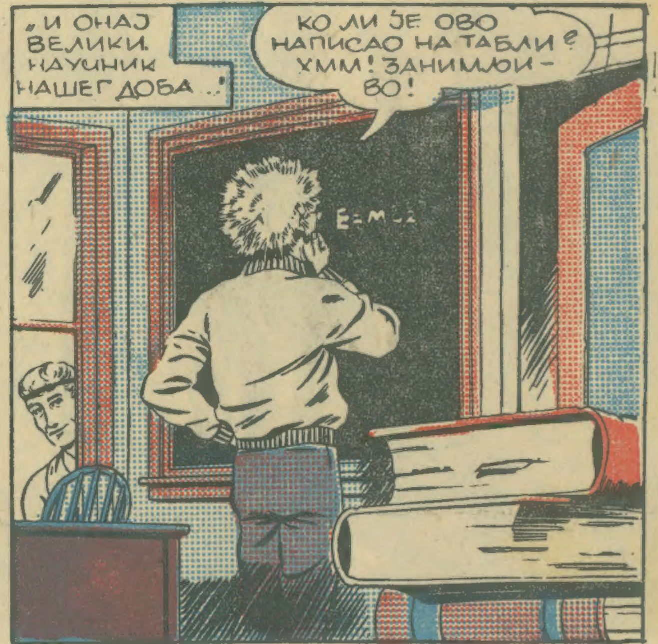

КАО У „ВАВИЛОНСКОЈ КУЛИ"

Белгијски редитељ Рејмон Жером позван је да са аустријском глумицом Роми Шнајдер обради на француском улогу коју ће она играти у „Париском позоришту" у комаду енглеског писца Џона Форда, који ће поставити на сцену Италијан Лучино Висконти. Директор овог позоришта Румунка Елвира Попеско.

НЕПАЖЊА КОЈА СЕ МОГЛА СКУПО ПЛАТИТИ

Два француска ловца Ноел Летеље и Рејмон Марен допутовали су крајем јануара на две недеље годишњег одмора у марокански град Мекнес. Из смрзнутог и ињем покривеног Париза нашли су се у сунцем окупаном крају благог поднебља.

Већ сутрадан, одморни и орни да опробају своју ловачку вештину, кренули су с пушкама о рамену ка великој шуми Мамора познатој са дивљачи на целој мароканској обали. Чим су закорачили у хладовину столетних стабала изабрали су један храст који се уздизао изнад свих осталих — као централну, полазну и крајњу, тачку њиховог похода. Неко време су заједно крстарили шумом али су убрзо одлучили да се раздвоје и да сваки сам потражи срећу. Мада су били добри пријатељи обојица су у дубини срца желели да на повратку код старог храста донесу више лепих трофеја.

Ноел је нарочито ватрено желео да се истакне јер је знао да га пријатељ сматра слабијим ловцем. Стога је од првог тренутка био на опрези. Кретао се пуна два сата нем као сенка и тих као дух и почео већ да се нервира јер је његова ловачка торба још била празна док је Рејмонова пушка неколико пута опалила. Са огорчењем у срцу размишљао је о успеху пријатеља и зато хтео по сваку цену да и он улови нешто.

С таквим расположењем Ноел је стигао до ивице шуме и избио на влажну црницу заоране њиве. Изненада је чуо неки шушањ. Тргао се. У оближњем шумарку гранчице су почеле да пуцају под теретом неког тела које се кретало. Ноелу се завртело у глави. Наслонио је пушку на образ и чекао да види шта се то миче, па да опали.

Шипражје се утишало а срце му је лупало да искочи. Знао је да се у једном грму пред њим нешто мрднуло. Ништа друго није чуо. Ни рзање коња кога је видео у близини, ни глас тежака који га је гонио за плугом. Изненада се на граници која одваја шуму од оранице појавила висока, мрка фигура неке животиње. Ту, одмах поред ње, био је грм у коме је малопре приметио да се нешто миче. Опалио је.

Два витка тела пропела су се на двадесетак метара пред њим. Једно је био диван срндаћ који се смртно погођен срушио у прашини пред његовим ногама. Друго је био огроман, витки дорат који се ржући од бола и страха високо пропео вукући за собом примитиван плуг и сељака који је, држећи се за руку, јаукао. Ноелу се следила крв у жилама. Било му је јасно да је убио срндаћа, али исто тако да је погодио ратара и коња за плугом.

У том тренутку дотрчао је и Рејмон. Пошто су заједнички умирили помахниталог коња, пришли су сељаку у намери да му помогну. Срећом није био теже повређен. И њега и његовог коња само је опрљио прах из двоцевке. Када се Ноел, кога је Рејмон на сав глас изгрдио, мало примирио, погледао је у ловачку торбу свог пријатеља.

Била је празна.

— Пуцао сам у ваздух само да би ти мислио да сам побио сву дивљач у шуми — рекао је Рејмон смејући се. — Хтео сам да те нервирам.

Најудаљеније сазвежђе

Помоћу једног џиновског телескопа на брду Паломар снимљена је светлост најудаљенијег сазвежђа у космосу. Ова победа у сазнавању света постигнута је захваљујући радиоастрономији. Јер, радиотелескопи у Кембрицу у Енглеској, и у Калифорнији у САД, саопштили су научницима са брда Паломар у коме правцу треба да траже ново сазвежђе. Астрономи су проценили да се откривена галаксија налази удаљена од нас шест милијарди светлосних година.

СУВИШЕ ЛАВОВА — У НЕМАЧКОЈ

Сваке године у зоолошким вртовима Западне Немачке дође на свет око 60 лавова. Пошто не знају шта ће са толиким лавовима, већину потамане, јер зоолошки вртови немају за њих ни довољно места ни хране.

Лав је једна од ретких дивљих животиња која живи и множи се у заточеништву. Да се не би и убудуће понављала судбина младих лавова, пао је предлог да управе зоолошких вртова у Европи ступе у тешњу везу ради откупа ових афричких животиња које показују „тенденцију" да од нашег континента створе своју нову отаџбину.

ЈОШ ЈЕДАН СВЕТСКИ РЕКОРД

Петнаестогодишњи Египћанин Мохамед Хаини, поставио је недавно рекорд у пењању на 137 метара високу Хеопсову пирамиду. Успињање на овај камени колос веома је напорно. Некад је пирамида била обложена каменим плочама чија је површина била веома глатка. Али, временом су глатке површине ишчезле и рапави камени блокови изгледају сада као џиновске степенице. Туристи се пењу на пирамиду уз помоћ водича, и то од једног „степеника" до другог. Такво једно успињање траје најмање час и по. Разуме се да су Египћани који живе у близини пирамида много вештији у томе. Данас је међу њима најбољи Мохамед Хаини који успева да се попне до врха за рекордно време од свега 6 минута.

ДЕЧЈА ПИТАЊА...

Колико питања просечно постави мало дете у току дана? — хтела је да утврди једна белгијска женска организација и у томе јој је помогла савремена техника.

Неколиким мајкама дати су микрофони и минијатурни апарати за снимање звука, које су оне стално носиле испод хаљине. Осим тога у њиховим становима постављени су апарати за прислушкивање. Показало се да четворогодишње дете постави дневно 437 питања.

СКУПЉАЧ

У једном друштву запита неко Сомерсета Мома, енглеског писца, да ли се и он бави прикупљањем неке реткости.

— Свакако — одговорио је Мом. — Прикупљам нешто врло значајно.

— А шта је то? — заинтересоваше се.

После мале паузе Мом је одговорио:

— Искуство.

ПРВИ ПУТ

До крајњег севера веома је далеко, зато је ова причица к нама приспела мало доцкан.

У пустом крају, између северно-шведских рудника гвожђа и норвешког пристаништа Нарвик у сеоској кући без електричног осветљења, без телефона или ма каквих других техничких уређаја који људима у градовима олакшавају живот, станује породица Израелсон — родитељи и троје деце. Праг ове куће ниједном није прекорачио Деда-Мраз да би обрадовао ово троје деце. А и преко године једина радост им је у томе да, кад се у даљини зачује пиштање локомотиве воза који превози рудачу, изјуре из куће, стану поред пруге и машу машиновођи. Јан-Олаф, Лена и најмлађа Роз-Мари неће ово пропустити никад, макар снег био још толико дубок. А у отпоздрав локомотива само јаче писне.

Ово се, али малчице друкчије, поновило и уочи ове Нове године. Стојећи до колена у снегу, деци је застао дах кад су приметила да воз успорава брзину и стаје. Из једног вагона сишао је неки бели брадоња са тешком торбом у рукама. Пришао им је и из торбе почео да вади многе ствари које су им од заједничких прилога купили железничари. Међу поклонима било је слаткиша и играчака каквих нису ни слутили да постоје.

Занемела од радости деца нису приметила куд је Деда-Мраз ишчезао а кад су се пренула воз је већ био далеко...

Ето, тада се први пут воз зауставио и први пут су мали усамљеници заборавили да му машу.

НИЈЕ ТАКО

Бела боја је, како се обично сматра, веома одређена и јасно се разликује од других. У ствари, она то и јесте за безброј практичних намена. Међутим, технички она није боја већ комбинација свих боја. Слична белој је и црна која се такође сматра једном јасном и одређеном бојом Међутим црно није боја већ потпуно одсуство боја.

МНОГИ НАУЧНИЦИ *постигли су успехе* У МЛАДОСТИ

Многе проналаске у науци од епохалног значаја, учинили су људи испод 35 година. Млади људи су утрли стазе којима сада хода човечанство.

Познато је да су људи у младим годинама динамичнији, а касније постају обазривији, предостројкнији.

Хипократ, млади Грк, кога често називају оцем модерне медицине извео ју је из мрака сујеверја, маћија и надрилекарства. Враче и свештенике-лекаре, који су веровали да се човек разболи када увреди бога, на сваком кораку је исмејавао, а сам тврдио да болести долазе природним путем. Са својим колегама поставио је темеље пажљиве дијагнозе, експерименталне терапије и прогнозе лечења и доказао да се болест може развити у епидемију.

Никола Коперник је био тек у двадесетим годинама, када је озбиљно пољуљао већ устаљено схватање астронома и променио улоге Сунца и Земље, управо Сунце ставио у средиште система, а Земљу на њено право место. Био је због тога проглашен јеретиком, паганином и безбожником. Многи његови следбеници били су спаљени на ломачи. У старијим годинама своја схватања није променио, али је постао обазривији и зато није објавио све своје радове.

Андреас Везалијус, фламански анатом из XVI столећа, није имао ни 20 година када је смело устао против учења Галена, које је било безмало закон читавих 1.300 година. Везалијус је истрајао и постао редован професор у 23. години, а у 29. објавио анатомију људског тела, дело које је означило нову еру у модерној медицини.

Вилијам Харвеј, млади енглески лекар, тек је прешао 30. годину када је објавио дело о циркулацији крви. На себе је навукао мржњу многих али је његов проналазак означио нову еру.

Темпераментни Исак Њугн, дефинисао је своје законе гравитације и кретања, пољуљао устаљену теорију светлости пре него што је напунио 25 година. Треба признати да је он чинио и грешке, касније тек исправљено, али велики део данашње науке заснива се на теоријама које је поставио он у XVII столећу.

Алберт Ајнштајн, физичар, још као млад развио је своју општу и специјалну теорију релативитета и томе додао теорију кванта.

Недавно сређени резултати показују да су 95% крупних проналазака учинили научници који су имали мање од 35 година.

Поставља се питање зашто је то тако. Одговор би био да млади људи располажу потребном динамиком, стваралачком енергијом и инвентивношћу.

Њихов начин резоновања још није добио устаљени карактер и они не држе толико до онога у шта њихове научне колеге верују. Један чувени просветни радник је изјавио:

— Само млади себи дозвољавају да пливају узводно.

Старији људи који су већ стекли известан углед не решавају се лако да уздрмају своје позиције.

Све ово не треба да нас упути на погрешан закључак да су људи после 35 година бескорисни. Напротив, они и даље обогаћују науку драгоценим прилозима који су често засновани баш на ономе што су поставили у младим данима, и тако стварају своје животно дело. Исто тако, старији људи располажу зрелошћу и смислом за меру веома потребним за разуман развитак науке. Даље, они имају искуство потребно за припремање младих који ће учинити револуционарне кораке. Младост и старост представљају нераздвојно партнерство у развитку науке.

ИСТИНИТА ПРИЧА

Тек што је био постављен за помоћника комесара друге чете у одреду „Димитра Влахова“ Киро Бајрамовски је морао из Смилева да превезе рањеног друга Блажу у Прилеп.

По граду су, у то време, биле разасуте густе мреже бугарских патрола. Њихов број се још удвостручио после бурних догађаја уочи 11. октобра и спаљивања жита у Дуванском институту. Полиција је контролисала улице у центру, прилазе и кривудаве сокаке на периферији. Мимо њих се, ни ноћу, није могло без муке проћи. Блажо и Киро су зато скројили план да се у шалварама и са фереџом преко лица спусте до дуванских поља. А кад већ зађу међу бераче нико их више неће запазити.

Рањеник с фереџом преко лица

Тог септембарског јутра 1942. године, тиха дуванска поља била су пуста. Град је био под блокадом и берачи нису могли да изиђу. Полиција је ушла у траг неким илегалцима и патроле су крстариле по засеоцима, да би се осветиле становништву непокореног града, у коме су још пре почетка устанка у Македонији, у септембру, пале прве жртве окупатора.

Сунце је високо било одскочило када је дозвољено радницима да пођу на дуванска поља.

„Буле“ са Марковог града одмах су сишле у поље и умешале се међу бераче. На њих више нико није обраћао пажњу. Предвече, у групи са другима, Киро и његов друг су ушли у град. Зашли су у кривудаве сокаке и нашли се пред кућом у којој их је чекала веза.

Опкољени

Другарица Блага која је добила задатак да се стара о исхрани и лечењу рањеника чешће је навраћала у ову кућу. После пет-шест дана дошла је с поруком од Војног комитета — да Киро и Блажо изађу из града. Стигла је пред сам полицијски час. Пут се није могао претходно проверити. Решили су зато да сачекају другу ноћ за полазак.

Умор им је затворио капке на очима али сан није долазио. Блага је преко дана приметила да је прате и једва се предвече увукла у кућу. Због тога су сви били на опрези.

Пред свануће Блажо се први тргао:

— Иде неко!

И није се преварио. На главну капију су ушла три полицајца. И на другој страни — уверили су се — била је полиција. Значи, опкољени су.

— Спасавајте се — предложио је Блажо, ја не могу преко зида због ране, али ви идите!

— Никако — успротивио се Киро — остајемо сви.

— Не, него идемо сви — додала је Блага.

Киро се мало замислио. Затим је узео рањеника на леђа и пошао преко зида. Неопажено су прескочили једну, па и другу ограду. Али су их одједном засули рафали. Нашли су се у заклону, иза зида, спремни да прихвате неравномерну борбу. Киро се већ био попео на спрат да би имао бољи преглед. Блажо и Блага су остали доле и гађали само насигурно.

Полицајци им никако нису могли прићи, зато су решили да запале кућу.

Блажо је задобио још једну рану и није могао више да се покрене, али је и даље гађао присебно и мирно све док га није захватио пламен.

Нишанећи једног полицајца из групе која је пошла напред, Киро је осетио оштар бол. Узео бомбу, бацио је и...

Пробудио се тек у полицијском дворишту, где су доводили читаве колоне грађана да би препознали заробљенике. Киро се очајнички трзао, пркосио, док није опет пао у несвест...

Колико је лежао није могао да се сети. Разазнавао је само некакве нејасне прилике нагнуте над њим и сенке издужене по зидовима. Покушао је да се макне, али тело као да је било приковано за постељу. Мучен нејасним ужасом, узалуд се напрезао да препозна неког али није успевао да ухвати ни један познати лик. У дворани, иза себе чуо је отегнуто јаукање; осећао се оштар мирис јодоформа. „Болница“ присетио се. Руком је опипао рањено место.

Познаник са Плетвара

Ујутру, 9. септембра, Киро је угледао једну прилику како је отворила врата и упутила се право његовој постељи. Нешто га је штрецнуло. Гледала су га два чудна ока. Познато му је, однекуд, ово широко одвратно лице. Где га је видео? Када? Мисли су навирале без реда, праћене сећањима из борби и нејасним слутњама. „Плетвар“ синула му је мисао. „Да, полицајац са Плетвара који је био осуђен на смрт...“

У нападу на Плетвар Киро је био у ударној групи. Она се неопажено провукла у село и банула у општину. За богатом трпезом ухватили су кмета са два агента и неколико полицајаца.

Командант их је све извео пред одред.

— Смрт гадовима! — пресудили су борци.

Киро се нашао у групи која је имала да изврши казну.

И сада један од тих полицајаца стоји пред њим. Да ли је то могућно? Киро је отворио очи. Погледи су им се срели. Дошљак је као нешто пребирао по сећању и одједном скочио.

— Ти, са Плетвара, је ли? — унео му се у лице.

— Ја, тако је — потврдио је мирно Киро.

Разјарени полицајац је почео да му прети и да псује.

— Прекини, мрцино, знамо се већ добро — пресекао га је Киро.

И без тога се добру није надао. Живот је већ био завршен. Знао је: не лече га овде из хуманих побуда. Очекују од њега признање, издају.

Али то неће дочекати. Киро је већ био одлучио да ћути. Рекао је то и агентима који су га синоћ застрашивали претњама.

— Премлатићемо те, само док оздравиш — претили су песницама.

— И опет вам ништа нећу казати — пркосио је Киро.

У жељи да ништа више не чује и ништа више не види, да свему буде већ крај, Киро је то стално понављао и полицајцу с Плетвара.

„Не дам се жив у руке“

„Ако не издржим док ме буду газили ногама, ударали песницама по лицу и поливали водом. Ако у тренутку људске слабости, ипак нешто одам?“ — мучило га је питање. Гушећи немир и очајање друга мисао је почела да сазрева у његовој свести: „Притиснућу рану, покидаћу конце, утробу — и готово.“

Срце му се стегло при помисли на смрт. Мисао је зачас одлутала до мајке. Као да је гледа како плаче... „Покидати конце, што пре...“

Нагло је завукао руку испод покривача, збацио га са себе и десном шаком напипао рез. Ништа више није мислио... Притиснуо је јако, још јаче... Песница је пропала у утробу...

Лекари су брзо интервенисали, али било је већ касно.

СЈАЈНИ КАМЕНЧИЋИ ИЗ РЕКЕ ОРАЊА

Пре неких сто година у плодној долини реке Орања живео је фармер Шалк ван Никерк. Имао је лепу фарму али се не би могло рећи да је био богат. Једног дана свратио је на његово имање ирски путујући трговац и ловац О'Рели који је из Вала ишао колима према реци Орање. Дан је био топао, а О'Рели уморан и веома жедан. Због тога је у Никерковом дворишту испрегао волове из кола и ушао у кућу где су се домаћинова деца играла неким светлуцавим каменчићима. Камење је било прозирно као стакло, али неупоредиво лепше и бистрије од њега и пресијавало се у свим бојама дуге. Никерк је приметио како његов гост не скида поглед са сјајних каменчића и због тога је из руке једног малог црног слушчета, које се забављало с децом, узео највећи комад.

— Погледајте — обратио се он О'Релију — зар ово не би био фини клипи (каменчић) за један женски брош? То је камен из реке Орања. Њега и остале каменчиће нашла су деца на обали реке.

О'Рели није ништа одговорио. Узео је светлуцави камен и покушао да њиме на прозорском окну уреже почетна слова свог имена. Кад је видео да камен реже стакло, замолио је фармера да му за извесно време позајми камен.

— Верујем — рекао је узбуђено — да су твоја деца начинила значајно откриће. Мислим да је ово дијамант, ако се нисам преварио. Поделићемо новац који добијем за њега. Пристајеш ли? Покушаћу да продам овај камен.

Ван Никерк се насмејао.

— Не верујем, пријатељу, да је то дијамант. То је обичан белутак, можда нешто чистији и лепши од других. Али, немам ништа против тога да окушаш срећу.

Деца су наставила да се играју својим сјајним каменчићима док је Ирац брзо упрегао волове да би што пре стигао до града и дао камен на испитивање. Заиста је било онако како је он претпостављао: велики, сјајни камен из реке Орања био је дијамант! Гувернер земље, сер Филип Вудхауз, дао је за њега 500 фунти стерлинга које је О'Рели, држећи се обећања, поделио са Ван Никерком.

Мирна фарма у близини Хоуптауна убрзо је постала бучна као кошница. „Ловци на срећу“ стали су да пристижу са свих страна света да би на обалама реке Орање тражили дијаманте. Њихов број више се него удвостручио кад је била пронађена „Звезда Јужне Америке“, велики дијамант од 83 1/4 карата. Колибе су рушене да би на њиховом месту биле саграђене куће — никао је град Кимберли који се брзо ширио. Фармер Шалк ван Никерк, чија су деца открила дијаманте, и његови суседи остали фармери, обогатили су се готово преко ноћ. Око новог града Кимберлија никли су џиновски дијамантски рудници. Данас Јужна Америка учествује на тржишту драгог камења са 97% укупне светске производње.

Из живота речи

Странац који би у Енглеској у другој половини XVII века замолио пролазника да му покаже пут до воденице лако би могао да се нађе у радионици за ливење гвожђа или ткачкој фабрици. Наиме, у то време прве парне машине замениле су водене (воденичне) точкове. Због тога је народ те парне машине често називао „парним воденицама“, а радионице у којима су биле постављене просто — воденицама.

Ако бисте некад у Кијевској Русији замолили пролазника да вас одведе до „гостионице“, он би вас извео изван града на велики друм. Јер, у Кијевској Русији су велике путеве називали гостионицама према речи „гостба“, тојест трговина с другим земљама.

Историја речи често одражава историју општег развитка, историју науке и технике. Речи и називи мењају своје значење чак и данас, готово на наше очи. Као пример даћемо еволуцију значења три речи које се данас често употребљавају у техници. Њихова тумачења узета су из четири лексикона који су објављени у овом веку.

АУТОМАТ

1900. година: фигура било кога живог бића која се креће као то биће посредством механизма скривеног у њој.

1915. година: опрема која се ставља у покрет силом скривеном у њој; механизам који ради слично живом бићу.

1937. година: апарат који ради помоћу унутрашњег механизма при чему се улога човека своди само на пуштање у рад, контролу и регулисање.

1954. година: уређај (машина, апарат) који дозвољава остварење производног процеса без непосредног учешћа човека и само под његовом контролом.

ЛЕГИРАТИ

1900. година: не постоји објашњење термина.

1915. година: топити злато или сребро с каквим другим неплеменитим металом.

1937. година: топити метале, уводити у основни метал извесну количину другог због

побољшања његових особина.

1954. година: исто што и у издању из 1937. године.

ЕЛЕМЕНТ (ХЕМИЈСКИ)

1900. година: у савременој хемији тела која се не могу разложити на простија.

1915. година: основна, најпростија тела која се не могу разложити на саставне делове.

1937. година: материје које се обичним хемијским методима не могу разложити на још простије материје.

1954. година: природне и вештачке материје које се обичним хемијским средствима не могу разложити на још простије.

НАЈБОЉИ СЛИКАР „ДИВЉЕГ ЗАПАДА“

Године 1880. деветнаестогодишњи Фред Ремингтон кренуо је на „Дивљи запад“ Америке. На леђима његовог коња није било седла. Јахао је преко ћебета којим се ноћу покривао. Ишао је данима преријом, преко неплодне земље, кроз честаре и трњаке да би нашао запослење. Наилазио је на стада дивљих бивола у покрету, на досељенике који уморно корачају крај својих кола са арњевима да би нашли погодно тло где ће се населити, на групе Индијанаца на коњима који су срчано бранили своју земљу и на каубоје који прогоне крадљивце стоке.

Док је био код куће, неки су сматрали да има талента. Једно време је учио сликање у Јелу, али је престао чим је отац умро. Пожелео је да се ожени, али су га одбили, јер није имао запослења и није обећавао некакву будућност. Тада је кренуо на пут.

Једно вече, у Монтани, угледао је ватру крај пута. Стари домаћин му је понудио да нешто презалогаји и добар део ноћи проведоше у причању. Од њега је много чуо о борби са црвенокошцима, о данима без воде, о смртоносним борбама за мале кладенце, укратко о освајању Далеког запада.

— Данас готово ништа није остало од свега тога, — уздахнуо је старац. — За коју годину овуда ће проћи железница и више неће бити непознатих области.

Те ноћи Ремингтон је донео одлуку која је одредила његову будућност. Решио је да овековечи тај свет у нестајању. Али како?

Запослио се као чувар говеда, затим је учествовао у потери за златом, па је постао пастир код оваца. Често је јездио преријом и верао се по литицама Стеновитих планина као један од гонича крадљиваца стоке. Прокрстарио је Запад, Канаду, Аризону и јужни Мексико. Пустоловине и животне опасности биле су свакодневне, али није постао бездушан, већ је заволео људе, па и црвенокошце чије су главе падале у одбрани земље. Добар јахач и стрелац, знао је да открива трагове медведа и пума, мокасина, ципела, босих ногу и брзих индијанских коња. Сваког дана је помало цртао, али што год би послао новинама било му је враћено.

После четири године скитачког живота стигао је у Њујорк без пребијене паре. Са Запада је донео веома много скица, али за њих се нико није интересовао. Он се ипак храбро одлучио да овековечи Далеки запад на сликарском платну и, помогнут ујаковим новцем почео је да учи сликање. Најзад је успео да за 50 центи прода прво платно.

Радио је по десет часова дневно и упорно учио вајарство. Готово све слике и скулптуре представљају човека на коњу. Од каубоја, преко црвенокожаца до дресера дивљих коња. Реалистичка израда најзад му је обезбедила симпатије свих који су упознали живот на Далеком западу. Један од највећих пријатеља био му је Радјард Киплинг. Захваљујући првим значајним успесима понуђено му је да путује као ратни цртач-дописник у Африку и Европу а 1898. боравио је на Куби у току шпанско-америчког рата.

Сваке године одлазио је на Далеки запад да прикупи нова документа, али никад није сликао на терену. Своја најбоља платна израдио је у атељеу, 3000 километара удаљеном од најомиљенијих мотива.

У току живота израдио је 2800 слика и значајних цртежа, 25 статуа у бронзи, илустровао је 142 књиге, на стотине цртежа штампао у новинама. У току 25 последњих година живота написао је 13 књига о Далеком западу које је такође сам илустровао. Умро је 1917. у 46. години живота.

НОВО за пожар

Једна немачка фирма је недавно усавршила нов систем заштите против пожара, који функционише на принципу „електричног ока“. Узбуна се даје само у случају стварног пожара јер инсталације не реагују на инфрацрвене зраке и остају неосетљиве на сва друга видљива или невидљива зрачења. „Способност разликовања“ овог апарата је толика да пламен од упаљача или шибице не изазива звоњење на узбуну. Разни системи заштите против пожара досад употребљавани реаговали су чак и на дим, на свако повећање температуре или сагоревање гаса.

ЛОГИЧНО ОБЈАШЊЕЊЕ

Кад је Ив Монтан снимао са Мерилин Монро у Холивуду, он је једном запита:

— Како је могућно да тако млади и непознати филмски глумци могу да набаве себи тако луксузна кола?

— То је сасвим једноставно — одговорила му је Мерилин — ни у аутобусу ни у тролејбусу се не може возити на кредит.

ДАВАЊЕ КИСЕОНИКА КОЊИМА

Удисање кисеоника из маске од пластичне масе олакшава стање коњима оболелим од инфекција дисајних органи. Маска се причврсти ела-

стичним јастучићем за ноздрве коња а кисеоник долази кроз цев која се налази на дну. Ово је нарочито препоручљиво приликом пребацивања коња из области са топлом климом у хладније крајеве и после трчања по хладном и влажном вечерњем ваздуху.

НЕУПУЋЕН

Један шофер је возио кола у улици где је био дозвољен само један смер — и то у супротном правцу. Саобраћајац га је зауставио и упитао:

— Да ли знате шта чините?

— Не знам, али ми се чини да сам закаснио јер се сви већ враћају.

ЈОШ ЈЕДАН...

Швајцарска влада одлучила је да изгради још један тунел за друмски саобраћај испод Светог Готхарда у Алпима. Нови тунел био би дуг 6.550 метара, а широк 7 метара. Трошкови изградње износиће око 72,5 милиона франака. Радови треба да отпочну у току овог пролећа, а идуће године биће већ пуштен у саобраћај.

ПОДИЖЕ 48 ЈАЈА

Радницима који пакују јаја биће од велике користи овај вакуум апарат који им омогућује да истовремено и сигурно подигну 48 јаја одједанпут и да их лепо сложена спусте у сандук или кутију за паковање. Јаја, при подизању, чврсто прихвати табла са гуменим вакуум купама, повезана са пумпом. Кад радник отвори вентил вакуум више не постоји и јаја остају сложена у сандуку.

WALT DISNEY'S Полијана

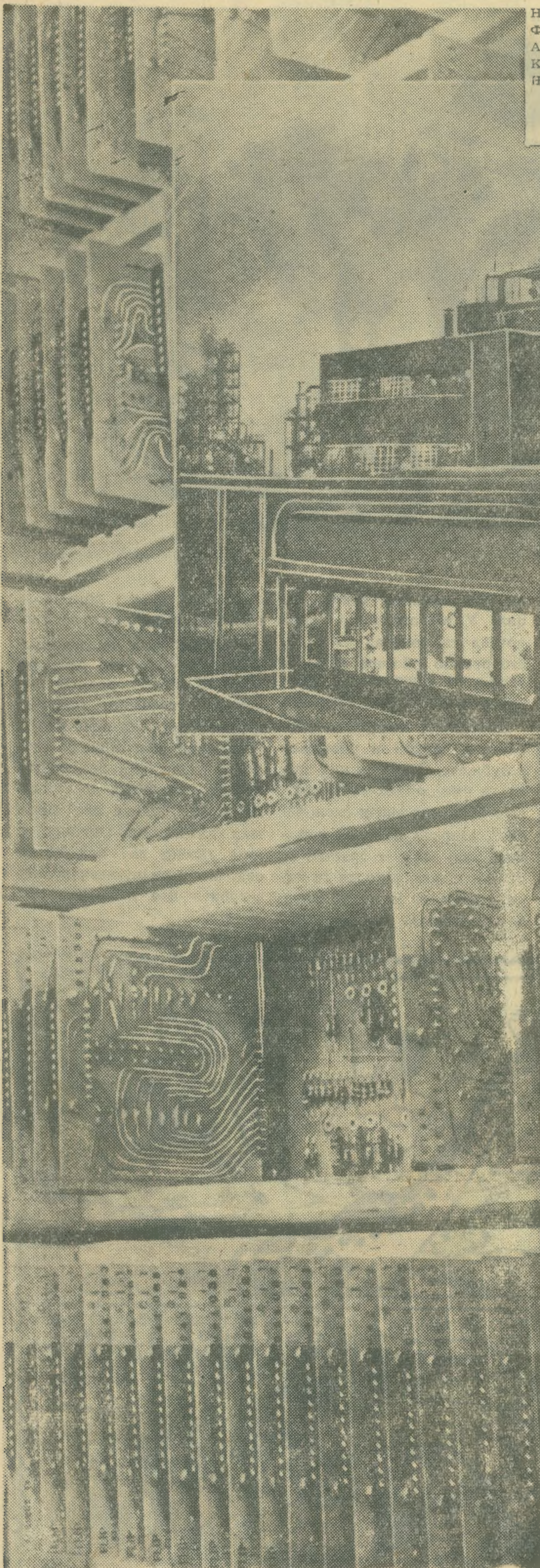

НА СЛИЦИ: ЈЕДНА АМЕРИЧКА ФАБРИКА ПОД КОНТРОЛОМ АУТОМАТ-МАШИНЕ. ВРХОВНА КОНТРОЛА НАД ПРОИЗВОДЊОМ НАЛАЗИ СЕ У РУКАМА ЈЕДНОГ ЧОВЕКА

АУТОМАТ УМЕСТО ЧОВЕКА

Реч је о машинама које су способне да замене човека у управљању фабричким постројењима. О њима се годинама говори и пише, али већ је протекло више месеци откако су у неким творницама заиста „стале" на место човека. Назване су мало чудновато, „интелектроник", али се тим именом сигурно хтела да нагласи веза између интелекта и електронике. На тај начин кибернетика достиже своје зрело доба и остварује циљ који се такође садржи у њеном имену. Наиме, пре десетак година, научник Норбер Винер узео је тај назив из једног заборављеног Платоновог текста: „Кибернетес" што на грчком значи капетан брода, човек који држи крму. Дакле, пре него што је постала наука која омогућује „крмањење" машинама, била је наука која је служила за управљање бродовима.

Гвоздени крманоши

Да бисмо објаснили највиши ступањ аутоматизације, задржаћемо се за тренутак на броду, одакле је она пошла, макар само као реч.

На дну сваке модерне лађе налазе се основне машине које служе за кретање пароброда. То је, истовремено, најнижи ступањ у аутоматизацији. Изнад машина, на вишем ступњу, налази се крманош који од капетана добија правац кретања. Ако види да брод скреће на исток више но што је потребно, он покреће ручицу, односно крму, и игла бројчаника крме зауставља се изнад броја који је капетан назначио. Али, уместо крманоша, данас може да се постави аутомат који сам управља кљун брода у жељеном правцу.

На још већем ступњу аутоматизације машина ступа наместо крманоша, па чак и наместо капетана брода. Која је њена улога? Да више пута на дан израчунава однос кретања брода и места где се налази лука, да би пловидбу усмерила у одређеном правцу. Такав аутомат, који замењује капетана, може да „саопштава" крманошу — човеку за колико је брод одступио од правца, али може да даје саопштења једној другој аутомат-машини која врши улогу крманоша. Значи, један сложени уређај обавља улогу капетана и крманоша заједно, замењује људе и врши посао боље од њих. Јер, док капетан брода може да уочи одступање и да поправи правац кретања тек у дугим временским размацима, само неколико пута на дан, аутомат то чини сваког минута и сваког секунда. Као што се из свега види, машина је на почетку вршила задатке које је примала од човека. Она је затим постала способна да сама одређује правац и скретање од наметнутог смера, и на крају њој се додељује задатак да сама руководи смером кретања. То је за сада највиши ступањ способности аутомата.

Међутим, решавање ових задатака није тако једноставно. Кад се аутомату одреди првобитан правац, брод може да скреће из разних разлога: услед дувања непожељних ветрова, због утицаја плиме и осеке, морских струја итд. Капетан-машина мора да буде веома сложен инструмент који, држећи у „глави" основни правац кретања, обрачунава утицај ветра, плиме, осеке итд. и скреће прамац брода у жељеном правцу.

Да није, можда, човек потпуно искључен из овог рада? Никако! Он остаје да као врховни надзорник прегледа, упоређује и сравњује резултате које му пружају поједини аутомати.

Некад и сад

До пре извесног времена, оваква маштања су била веома занимљива, али се мало веровало да ће се спровести у пракси. Међутим, данас она постају саставни део свакодневног практичног живота.

Првобитне машине са електронским мозгом пронађене су и употребљаване ради решавања математичких задатака који по своме обиму и сложености превазилазе моћ човека да их тачно и у релативно краћем времену обави. Човек им је, потом, поверио сложене математичке задатке које он сам не може да изврши. Није чудо што су прве електронске рачунаљке биле огромне направе, читаве собе. Временом су постајале све мање па се догодило и то да од компликованих математичких проблема „спадну" на решавање ситних, текућих задатака у фабричкој производњи.

Прве велике машине за рачунање правиле су много погрешака. Зато су се састојале од три „органа" за извођење математичких операција и узимао се као тачан само онај резултат који је двапут добивен.

Због недостатака, овакве машине су ретко употребљаване у индустрији, јер су њихове грешке доводиле до квара постројења. Данас, захваљујући напретку науке у овој области, нарочито захваљујући проналаску транзистора, електронске машине су баш исто толико тачне колико класични уређаји из електротехнике, ако не и тачније.

Рамо и Вудриџ

Први који су савладали разне техничке недостатке ових машина зову се Рамо и Вудриџ, обојица из САД, Први се бави теоријом из области електронике, други праксом. Они су творци назива „интелектроник".

Њихова прва инсталација стављена је у погон марта 1959. у Тексасу, и служи за контролу рада машина у једној већој фабрици. Сада је у току изградња „контролора" за једну рафинерију петролеја. Поред тога, израдили су „крманоше" и „капетане" за електричне централе, за хемијске и друге фабрике. Али, врховна контрола у фабрици остала је у рукама човека. Он надгледа рад свих електронских уређаја. Машина смењује људе на извесним радним местима али она није у стању да потпуно замени човека.

НОВА СОВЈЕТСКА ПЛАСТИЧНА МАСА

Сарадници истраживачког института за пластичне масе у Узбекистану израдили су нову врсту пластичне масе коју су назвали „фат". Предмети израђени од ње могу да издрже температуру и изнад 400 Целзијусових степени. Због тога ће нова пластична маса наћи велику примену у електро и механичкој индустрији као замена за никл, бакар и неке друге метале. За израду нове пластичне масе употребљавају се отпаци који се добијају приликом прераде памука као и од љуске од семена памука.

»ЧЕЛИЧНИ ПАС« *умесшо* ЕСКИМСКИХ ПАСА

„Сно тревелер" се јавио као супарник запрегама ескимских паса. На пробном путовању је превалио око 2.000 км кроз Аљаску. За један дан пређе 100 км — два пута више него пси. Бескрајна трака клизи по снегу, а два мотора од по 10 коњских снага вуку саонице са теретом док мањи од 7 коњских снага — саонице са људима. Ново возило може са галоном горива да пређе 20 до 45 километара.

РИЧАРД ЛАВОВО СРЦЕ

Када је Ричард „Лавово срце" опседао замак Чалус, једна стрела га је погодила у раме. Један невешт лекар вадећи стрелу проширио је толико рану да је изазвао запаљење. Замак је већ био освојен, а краљ, који се осећао све горе, веровао је да ће умрети. Наредио је да му се пронађе човек који је на њега одапео стрелу. Нашли су га и извели пред краља.

—Какво сам ти зло учинио, кад си хтео да ме убијеш? — упитао је Ричард војника.

Овај се није збунио, погледао је присутне а нарочито краља и храбро и одлучно одговорио:

— Ти си убио својим рукама мога оца и моја два брата, а убио би и мене да ти је пошло за руком. Сада се свети како хоћеш. Радосно бих поднео све муке на које бих био стављен када би свет био ослобођен једног тиранина.

Овај смели и духовити одговор изазвао је код Ричарда грижу савести, зато је наредио да заробљеник буде ослобођен и да му се да 100 шилинга. Па ипак, један од краљевих пријатеља, није послушао наређење и — убио је заробљеника.

КАМУФЛАЖА

Да би се сакриле од својих непријатеља или да би изненадно напале другу животињу, неке животиње су сасвим природно дошле до начина камуфлаже коју су људи открили тек несравњено доцније.

Камуфлажа је изванредно раширена у природи. Ми о томе и не размишљамо кад јасно видимо тигра у кавезу. Али, у бамбусовој шуми, у којој он обично живи, он „ишчезава" пред нашим погледом, зато што се његове пруге изједначују са сенкама шибља кроз које пролази.

Најлукавије су оне животиње које се својом властитом умешношћу добро скривају. Таква је и ова „подмукла сподоба" на нашој фотографији: изгледа као сенка на белом зиду. Али она не воли да буде сама и зато живи усред сунђера. Својим штипаљкама исцепка га на ситне комадиће и с муком их залепи по свом оклопу.

Овај прави мајстор камуфлаже је морски рак. Ретко која животиња уме да се тако вешто прикрије као овај становник јужних мора.

ТИГАР

МОРСКИ РАК

ЧИЧИКА

КОЊСКА ТРКА КОД ИНДИЈАНАЦА

Сваке године првог месеца кишне сезоне Индијанци Јужне Америке окупљају се на велики заједнички вашар — чичику. Вашар се сваког пута одржава на другом месту, заправо на територији оног племена које се обавезало да ће бити домаћин и организатор. Вашар почиње ратним играма, борбама и такмичењима који трају два дана. Тек кад тај „забавни део“ вашара — који у Колумбији називају „балсерија“ — прође, Индијанци врше међусобну размену производа које су донели из свих крајева Јужне Америке.

Из зелене траве непрегледне саване преко ноћи су изникле безбројне колибе од прућа и коже. Читава племена дошла су и сместила се у прерији недалеко од насеља које представља средишну тачку „чичике“. Она племена која живе на далеким обалама Атлантика и Пацифика послала су на „чичику“ своје представнике: највештије и најсмелије борце достојне да заступају читав свој род.

Излазак сунца дочекују звуци из рогова — кочоса. На те звуке читава савана као да оживи. Сто готово нагих ратника, лица украшених црвеном и плавом бојом, на малим белим или риђим коњима, сврставају се у ред. Један кожни ремен којим је стегнута њушка представља читаву опрему њихових тркачких коња Шарено коцкасто ћебе савијено на четворо служи некима уместо седла — остали јашу на голим коњима. Коњаници се труде да одрже у реду своје жустре коњиће који се узнемирено пропињу, копају ногама као да једва чекају да између себе одмере снагу и брзину.

На знак који даје најстарији међу окупљеним Индијанцима, коњи полете. Јахачи, полегли по њима, згрчених колена, припијају уз коњске бокове листове и пете, левом руком грчевито се држе за гриву, док у десној држе бичеве с кратком дршком. Већ после стотину метара збијена група јахача почиње да се осипа. Двадесетак јахача леже непомично у трави, неколико коња издише недалеко од њих.

Јер, коњске трке Индијанаца нису само такмичења у брзини коња и вештини јахача, већ и одмеравање снага и коња и јахача. То је у ствари нека врста борбе прса у прса: јахач у пуном галопу труди се да збаци с коња што више својих противника. Док његов коњ јури, он рукама обухвата најближег противника и покушава да га одигне с коња. Најчешће се догађа да су овакви „загрљаји“ обострани. Онај који га не издржи бива бачен у траву, а победник наставља трку и устремљује се на другог противника.

У овој борби учествују и коњи. Они се, погнутих глава, бацају на противничког коња, ударају га у слабине, обарају на земљу да би затим наставили да трче и надокнаде време изгубљено у борби.

Јахача је све мање; најзад су остала још само двојица. Они напрежу последњу снагу да оборе један другога и да без такмаца стигну на циљ. У тој огорченој борби догађа се понекад да се истовремено обојица нађу на земљи не испуштајући један другог из гвозденог загрљаја.

Победника поздрављају заглушном виком и ударањем у бубњеве. Отада он има право на име „модох-нихомрех“, што буквално значи „коњ-човек“, заправо најбољи коњаник, онај који је срастао са својим коњем тако да га нико с њега не може оборити, а као награду добија коње свих оних јахача које је за време трке он лично оборио.

„Чичике“ које се данас одржавају у Јужној Америци једва се могу упоредити с великим и свечаним такмичењима из прошлог века кад су Индијанци још живели слободни у великим племенима, одељени од белих досељеника. Сваке године све мање њих долази на „чичику“ и није далеко дан кад ће се овај стари индијански обичај изгубити као и толики пре њега.

ШКОЛА РИМСКИХ ГЛАДИЈАТОРА

Док су се спортисти борили за олимпијске медаље у Риму, италијански археолози су, недалеко од Колосеума, откопавали темеље зграде у којој се налазила прва школа за гладијаторе старог Рима. Састојала се од малог амфитеатра и у њу су смели да уђу само кандидати и њихови наставници.

Гладијатори су, као што је познато, учествовали у програму римског циркуса и борили су се човек против човека, или човек против дивље животиње. Гладијатори су били робови или заробљеници који су се добровољно или присилно одавали овом позиву. Рањеног гладијатора победник је могао да лиши живота пред целом ареном а могао је да му опрости живот. Познат је њихов поздрав који су извикивали при пролазу крај императорове ложе: „Ave, Caesar, morituri te salutant“ (Здраво, Цезаре, поздрављају те они који ће умрети“).

НОЋ СМРТИ

Георг Малан, надзорник на једној плантажи каучука у Малаји описује најстрашнију ноћ у свом животу која личи на причу.

Плантажа каучука на којој сам радио налазила се усред непроходне џунгле. До најближе војне постаје требало је добрих 10 километара. Кад год сам увече легао да спавам, нисам био сигуран да ћу се ујутру пробудити јер урођеници-радници нису били према нама расположени, због наших поступака.

Никал нећу заборавити нарочито једну ноћ. Била је спарна, па сам немирно спавао. Пробудио сам се од нечега тешког на мојим ногама. Мало сам се придигао и следио се — на мојим ногама је лежала кобра.

Био сам покривен само чаршавом а отровни зуби кобре су дуги и оштри. Нисам се усуђивао ни да дишем; руке су почеле да ме боле. Добио сам грчеве у ногама, али сам се бојао да и најмањим покретом не раздражим змију. Купао сам се у зноју. Када ми је изгледало да више не могу издржати од болова покушао сам полако да заузмем други положај.

Кобра постаде немирна, подиже главу, а врат јој набубре. Њен расцепљен језик нервозно је палацао. Гледала ме је очима боје ћилибара које су се сијале на месечини. Када сам застао, она опет спусти главу, али њен положај јој се више није свиђао па гипким покретима пође напред и заустави се на мојим грудима.

Не знам колико сам тако лежао, кад зачух неки шум. Био је тако тих да га у сну сигурно не бих чуо. Врата се отворише и једна сенка хитро промаче у собу. Гледао сам кроз полузатворене капке. Био је то Азад, један од мојих слугу. Имао је нож у руци и одједном сам схватио шта значи његов упад. Ја не бих био први.

Азад је стао крај мога узглавља и опрезно подигао мрежу против москита. Спремао сам се да скочим кад Азад подиже руку и заблиста сечиво ножа на месечини.

У том моменту покрете се и кобра. Као муња склизну преко мога лица и пребаци се преко руба постеље. Азад продорно крикну и испусти нож. Стењући тетурао се ка вратима. Скочио сам и угледао како се змија као шарена трака обавила око његовог врата. Азаду више није било спаса. Отровни зуби кобре забили су се у жилу куцавицу. Док сам стигао до њега већ је умирао а кобра промаче преко веранде и нестаде у врту.

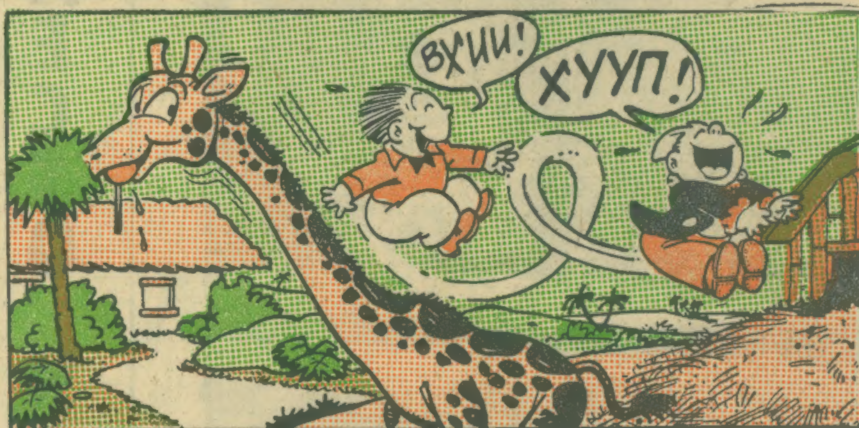

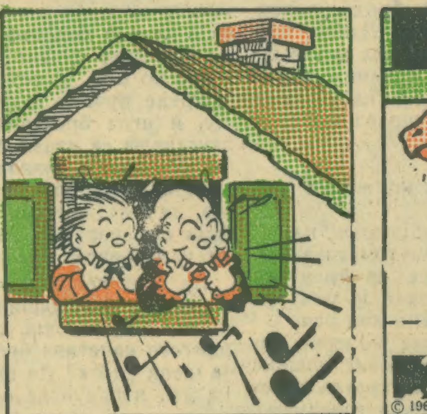

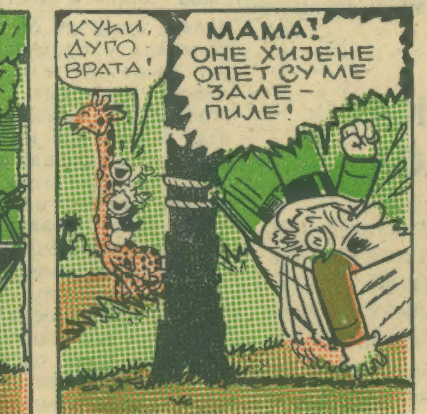

Да ли знате?

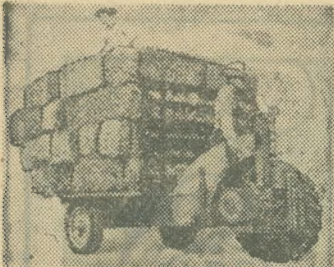

ЗА ПОЉОПРИВРЕДУ И ИНДУСТРИЈУ

Ново мало теретно возило наићи ће на широк пријем у пољопривреди и индустрији. На предњем точку му је мотор, па је избегнут преносни систем. Веома је покретно, а управља се стојећи на њему или са земље. Има четири брзине — од 3 до 25 км на час, а може да вози и унатраг.

МОЖЕТЕ ГОВОРИТИ ПОМОЋУ НЕВИДЉИВИХ ЗНАКОВА

Ово је модел телефона који уместо жице или радиоталаса користи сноп инфрацрвених зракова. Говори се у задњи део инфрафона где се налази микрофон. Сигнали шаљу сноп инфрацрвених зракова ка пријемном сочиву на горњем делу исто таквог апарата. Детектор претвара сноп примљених инфрацрвених зракова у електричне сигнале. Инфрафоном — како је назван овај апарат, може се разговарати на растојању од 450 метара: кроз прозор или са суседном улицом иза угла — помоћу огледала.

ШТА ЈЕ ПАЖЊА?

Човек, увек када је будан, обраћа пажњу на нешто: на какав предмет или појаву у реалном свету без обзира шта при том ради. То је сасвим природно, јер човек види, чује и осећа.

Постоје разне дефиниције о томе шта је пажња: „психичка енергија упућена нечему", „усмереност и усредсређеност психичке активности на нешто одређено" или „свесно улагање психичких функција" итд.

Једно је неоспорно да за обављање било кога посла морамо своју психичку делатност да усмеримо на то, и да све друге утиске одстранимо. А баш то што смо нашу пажњу обратили на један предмет између многих других, представља њену другу карактеристичну особину — селективност, одабрали смо најјачи афекат.

Задржати пажњу на одређеном предмету теже је него је само усмерити ка њему. Јер за то је потребна још једна психичка активност — усредсређеност, удубљивање у задатак. Колико ћемо се удубити зависи од тежине и компликованости задатка а за само удубљивање је потребно одстранити све факторе који би нас „расејавали". Уколико је усредсређеност слабија утолико нашу пажњу одвлаче друга збивања.

Ученику који није концентрисао пажњу на предмет о коме се говори смета све, чак и лет муве што потпуно одстрањује ионако слабу пажњу и усредсређеност. Различити су узроци који до тога доводе: незаинтересованост за ту врсту посла, замор или несигурност и неизвесност, ишчекивање нечега, слабост афекта, одсуство воље, слаб интелектуални ниво, каква неуроза и друго.

Пажња је веома присно повезана са стањем наше свести уопште. Ако ученик посматра таблу или гледа у наставника док он говори не значи да он и зна о чему се ради. За то време његову пажњу може да ангажује нешто што је ван његовог видног и слушног поља иако би се очекивало да се најбоље види и прати оно што се гледа и слуша. Све зависи од јачине утиска односно, физиолошки речено, од раздражења нервних центара. Јер јаче дражи потискују слабије и заузимају прво место у усмерености наше пажње.

Сликовито приказано — кора великог мозга би изгледала овако: према интензитету и врсти пажње палиле би се светлости јаче или слабије на одређеним местима и гасиле би се чим би наша пажња прешла у другу сферу где се појављује нова светлост (упалила му сијалица!)

ЗАКЛОН ОД КИШЕ НА БЕНЗИНСКОЈ СТАНИЦИ

Двоструки заклон од пластичне масе подигнут на бензинској станици у Батон Ружу у САД, штити возаче и особље станице од кише. Ноћу, добро осветљени, ови лучни заклони чак лепо изгледају.

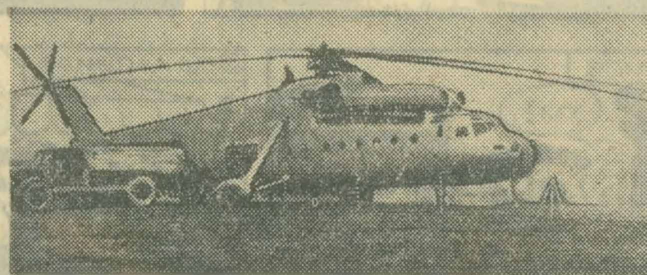

НАЈВЕЋИ ХЕЛИКОПТЕР

Хеликоптер М I-6 саграђен у СССР највећи је на свету — тежак је око 40.000 кг а може да прими 80 путника. Две машине од 4.635 коњских снага покрећу велики петокраки ротор и мањи са четири крака налази се на репу. Апарат може да развије брзину од преко 270 км на час. У његов труп који има запремину исто тако велику као модерни авиони може да се кроз задња врата увезе свако превозно средство.

ИЗ АЛБУМА ПРИРОДЊАКА

Били је био сасвим мало, тек на свет дошло лане кад су га моја браћа нашла и донела кући. Хранили смо га на брчицу. Растао је и јачао на нашој фарми у Висконсину и онако живахан и увек оран за игру постао је општи љубимац. Али временом је толико порастао да га је мајка прогнала из куће у стају. Једне ноћи, Били је сам провалио врата и потражио слободу у оближњој шуми. Кад се није појавио ни после завршене сезоне лова на јелене, ожалили смо га као мртвог.

После неколико година наш отац је, као надзорник једне компаније за експлоатацију шума обилавио радилишта. Једне ноћи, док је с радницима седео на трави и вечерао, на шумској чистини појавио се велики јелен који је достојанствено ишао право према њима. Дошао је до оца, оњушио му раме и лизнуо га по образу. Био је то Били, стар и уморан. Сутрадан је Били кренуо за оцем и тако су заједно обишли остала радилишта. Кад су стигли кући, он је право с капије кренуо према својој старој стаји. И ту је остао, водећи миран и спокојан живот, све док није угинуо.

ШАЛА

Отац: — Нешто није у реду са мојом четком за бријање.

Синчић: — Чудновато, јуче када сам њом фарбао бицикл све је било у реду.

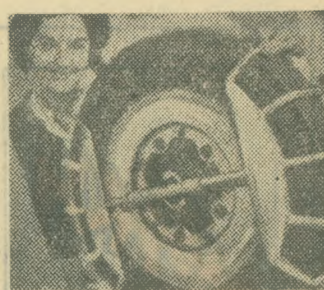

ЗУБИ КОЈИ ГРАБЕ ПО СНЕГУ, ЛЕДУ И БЛАТУ

У павиљону проналазача на индустријском сајму одржаном у Риму приказани су метални зуби који се стављају на аутомобилске гуме да би се избегло клизање по снегу, леду, песку и блату. Повезани су само са једне стране, лакше се стављају него досадашњи ланци а сигурност је још већа.

БАЗУКА ЗА СПАСАВАЊЕ ДАВЉЕНИКА

Испаљен из цеви као на базуки „пројектил" се аутоматски надува при додиру са водом. Тако постаје појас за спасавање и може да одржи две особе на води неколико сати. Ова ракета се састоји од две алуминијумске половине, које када се раздвоје избацују спакован појас.

Водоравно: 1) врста сточне хране; 4) фудбалски термин; 7) град на Јадрану; 10) врста глине; 11) телефонски позив; 12) иницијали нашег новинара и књижевника; 13) свеза; 15) два слова; 16) превозно средство; 18) дечја игра; 20) наша река; 21) проналазач парне машине; 22) личност из познатог дечјег романа; 25) наша планина; 27) река у Швајцарској; 29) неман; 31) немачки композитор (19. в.); 34) хемијски знак за радон; 35) папагај; 26) иницијали немачког књижевника („Чаробни брег"); 37) средство за наркозу; 39) простор над Земљом; 41) неистина; 42) сањање.

Усправно: 1) врста цвећа; 2) и један и други; 3) хемијски знак за бром; 4) ономатопеја лавежа; 5) наша река; 6) град у Русији у коме је потписан мировни уговор између Француске и Русије; 7) природна појава после кише; 8) похвална песма; 9) врста угља; 13) птица грабљивица; 14) рам; 17) билијарски штап; 19) раствор смола у етеричним уљима; 23) део капута; 24) место у средњем делу Јулијских Алпа; 26) маса којом се пуни шупаљ зуб; 27) кишобран; 28) слово латинице; 29) првак; 30) име нашег књижевника Инголича; 32) поклон; 33) текстилна биљка; 38) самогласник и сугласник; 40) слово латинице.

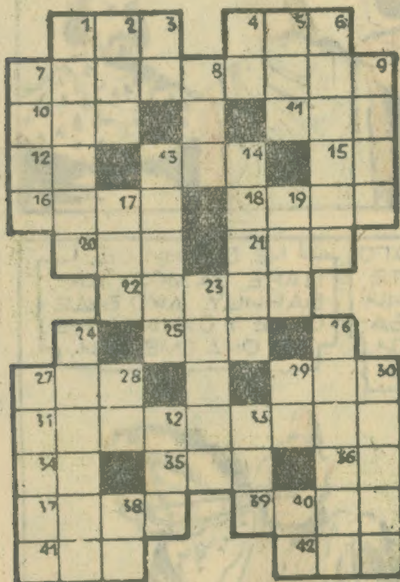

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) запад; 6) „Ситроен"; 8) рам; [illegible] бал; 11) аналитика; 14) ск; 15) Уна; 16) Ин; 17) Етна; 19) От; 20) ра; 21) зб; 22) ки; 23) снег; 25) И(во) А(ндрић); 26) Ена; 27) ља; 29) пројектил; 32) рад; 33) Ава; 34) санкање; 37) крома.

Усправно: 1) зима; 2) ат; 3) птица; 4) ао; 5) деби; 6) санке; 7) накит; 8) Рас; 10) лан; 12) луна; 13) та; 18) три; 19) обе; 21) знак; 22) Карас (Вјекослав); 23) снешко; 24) гљиве; 25) Ипр; 26) еј; 28) ала; 30) Одак; 31) Тања; 35) Нр; 36) ам.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

ОПТИЧКА ОБМАНА

Овим тунелом иду три човека. На први поглед изгледа да је први човек (најдубље у тунелу) највећи, затим да је други у исто време и други по величини, и, најпосле, да је трећи на улазу у тунел најмањи. Пошто су вам познати закони о перспективи, одговорите нам без много размишљања да ли је то тако стварно.

(Не. Да ова три човека у тунелу изгледају различита по величини само је оптичка варка. Они су потпуно исте величине. У то се можете и сами уверити ако измерите висину првог, другог и трећег човека).

Списак

Сваки играч треба да узме лист хартије и оловку. Изаберите једну реч од најмање осам слова. Погледајте на сат и определите време — на пример 5 минута. За то време сваки играч треба да састави што више речи од слова која се налазе у оној одабраној. Не сме се употребити једно слово више пута него што се налази у одређеној речи.

Речи по азбучном реду

Сваки играч треба да има лист хартије и оловку. На дат знак, сваки се пожури да напише по азбучном реду речи, без обзира на број слова. Ко први забележи 30 речи узвикне „готово". Остали играчи престају да пишу и узимају да прегледају ову листу да нека реч није особена именица. Ако је листа тачна, играч је победник.

Играчи могу исто тако сви да заврше попуњавање и упореде своје листе на крају партије и прецртају исте речи. Свака непрецртана реч вреди 1 поен: први играч који добије 20 поена победник је.

Да ли је око поуздано

У овом квадрату имате силуете четири различите грађевине. Можете ли, не мерећи, да одмах одговорите која је од тих грађевина највиша. Ако не знате дајемо вам одговор.

(Све четири грађевине исте су висине).

СЕТИТЕ СЕ

Учили сте у школи о овој животињи. Даћемо вам неколико података да се сетите. Велика је као мачка. По грађи тела слична је лисици. Углавном живи у шумама Мадагаскара. Дању се крије у шибљу, а ноћу тражи храну, најрадије плодове дивљих урми. Због ноћне росе има густу длаку. У ропству може да живи врло дуго и добро се осећа. Дакле, да ли сте се сетили како се зове ова чудна животиња? Ако нисте дајемо вам одговор.

(Лемур).

НАЂИТЕ...

Дајемо вам два цртежа, упоредите их па ћете видети да је у другом начињено пет грешака. Означите које су.

...Туропоље, назив за крај јужно од Загреба према Сиску, нема никакве везе с Турцима, како то иначе многи мисле. Туропоље је названо по једној врсти дивљег говечета које се словенски звало тур (женски род турица), а било је добро познато у средњем веку.

...просечни број знакова — цифара, фигура или слова — које ученик нижих разреда одједном запази износи 2—3, одрасли дечаци 3—4, а човек 4—5. Највећи број запажених знакова, у изузетним случајевима, јесте 6.

...византијског заповедника Крипотла, од кога су Срби око 1128. године освојили град Рас, казнио је византијски цар Јован Комнен тиме што је наредио да га у женском оделу и на магарцу проведу кроз цариградске улице. Крипотл је побегао из Раса што је Комнен сматрао за велики кукавичлук.

...Лондон је први од европских градова, још крајем 17. века, добио улично осветљење. У другим европским градовима ноћно осветљење улица заведено је тек у другој половини 18. века или још касније.

...највећа слатководна лука у свету је Бафело, у САД, на језеру Ири. Ова лука има 37 миља кејова за пристајање бродова.

...прошле године преко Атлантског океана авионима је прешло два пута више путника него бродовима. Атлантик је прелетело 2 милиона, а бродовима се превезло 840.000 особа.

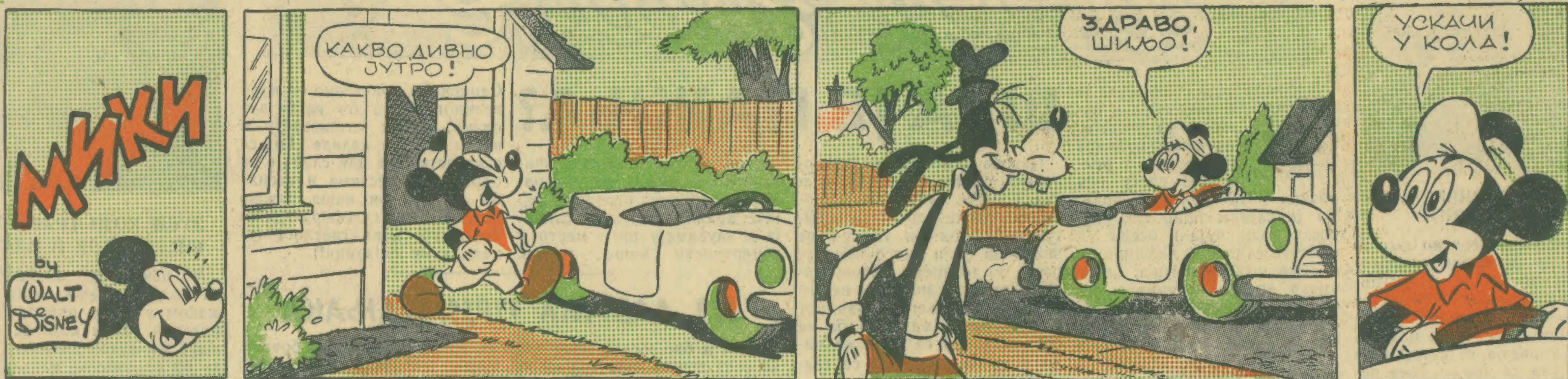

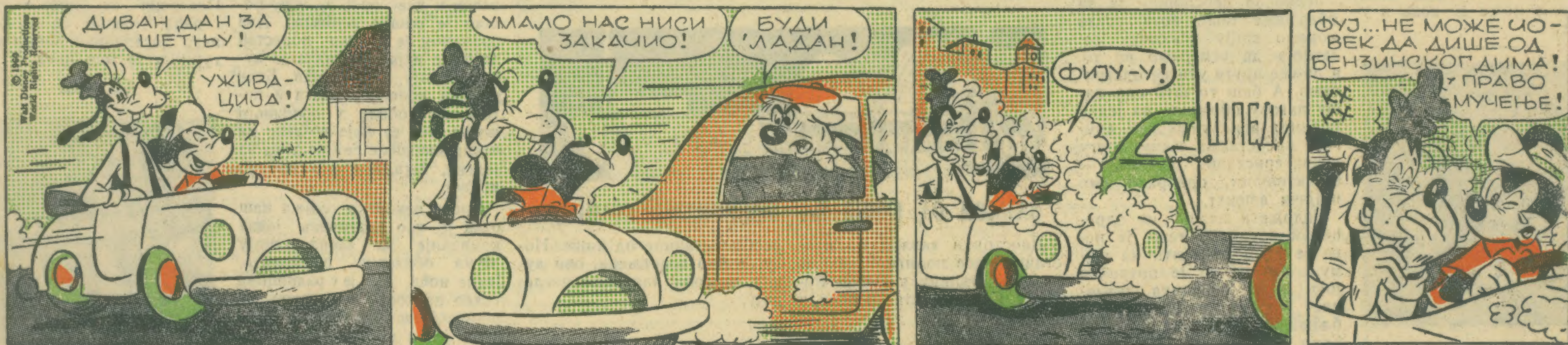

Одговорни уредник Стојиљко Стојиљковић Београд. Македонска 31. – Издаје и штампа „Политика" штампарско издавачко предузеће Београд, Македонска 31. Текући рачун број 101 707/1 82 Поштански фах 124 Претплата за нашу земљу: годишња 900 полугодишња 450; за иностранство: годишња 1.200. полугод. 600 дин. Рукописи се не враћају